ΕΠΙΣΤΗΜΗ, ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ, ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΑ

ΕΤΟΣ Β'.
ΑΡΙΘ. **23**

Ἐν Πειραιεῖ Μάρτιος
1885

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΚΑΙ ΕΚΔΟΤΗΣ
Δ. Κ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΛΟΣ

Ἡ Διεύθυνσις τοῦ «Ἀπόλλωνος» βαθέως εὐγνωμονοῦσα τῷ Πρυτάνει τῶν παρ' ἡμῖν λογογράφων, λαμβάνει τὴν τιμὴν νὰ κοσμήσῃ τὸ πρῶτον τὰς σελίδας αὐτοῦ διὰ τῆς πολυτίμου πνευματικῆς συμβολῆς τοῦ διαπρεπεστάτου ἀνδρὸς καὶ ἐξοχωτάτου Πρεσβευτοῦ τῆς Ἑλλάδος ἐν Βερολίνῳ.

Φίλτατε Κύριε,

Εἰ καὶ ἕνεκα τῆς μακρᾶς ἐξ Ἑλλάδος ἀπουσίας μου δὲν γνωριζόμεθα προσωπικῶς, ἀλλὰ τὸ δεινὸν ὑμέτερον πάθημα, ὃ αἰσθάνομαι ὡς ἂν εἶχε συμβῆ εἰς ἐμαυτόν, ἡ ἡρωϊκὴ καρτερία μεθ' ἧς αὐτὸ ὑπομένετε, ἀποδυθεὶς γενναίως εἰς τῶν γραμμάτων τὴν σταδιοδρομίαν, καὶ εἰς τὴν ἐθνικὴν φιλολογίαν **ἀξιόλογον καὶ χρησιμώτατον προσθεὶς κόσμημα,** καὶ ἐπὶ πᾶσιν ἡ καλωσύνη ἣν εἴχετε νὰ μνησθῆτε ἐμοῦ καὶ νὰ μοὶ πέμψητε τὸ πολύτιμον τοῦ «Ἀπόλλωνος» δῶρον, ἐξηγοῦσι καὶ δικαιολογοῦσι τὴν προσφώνησιν «φιλτάτου», ἣν ἡ καρδία μου μοὶ ὑπηγόρευσεν ἐπὶ κεφαλῆς τῶν γραμμῶν τούτων.

Ὑμεῖς ἐντελῶς δικαιολογεῖτε τὸ παρήγορον καὶ ἀληθὲς λόγιον τῶν ἀρχαίων, ὅτι «Νοῦς ὁρᾷ, καὶ νοῦς ἀκούει». Ὁ ἐν Ὑμῖν κόσμος εἶναι ὡραιότερος τοῦ ἐξωτερικοῦ, οὗ ἡ θέα μᾶς ἀντιπερισπᾷ ἀπὸ τῶν εὐγενεστέρων θεωριῶν.

Ὡς δὲ πρὸς ἔργον ἄξιον δημοσιεύσεως διὰ τοῦ «Ἀπόλλωνος», ὀφείλω νὰ σᾶς ὁμολογήσω ὅτι πρὸ τοσούτων ἐτῶν μακρὰν τῆς Ἑλλάδος διαμένων, ἀπὸ τῶν φίλων μου σπουδῶν ἀποτραπείς, καὶ ὅλως ὑπὸ τῶν μεριμνῶν καὶ ἔργων τῆς ὑπηρεσίας κατεχόμενος, ἠναγκάσθην ν' ἀποστῶ τῶν Μουσῶν, καὶ οὐδὲ στιγμὰς κἂν διαθέτω, ἃς νὰ δύναμαι ν' ἀφιερῶ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν των. Ἐπ' ἐσχάτων τῷ ὄντι συνέταξα κατὰ τύχην πραγματείαν τινὰ ἣν ἔπεμψα εἰς ἓν τῶν περιοδικῶν. Νομίζω ὅμως ὅτι οὔτε ἡ ὕλη οὔτε ἡ ἔκτασις ἔσται δι' αὐτὴν ἁρμοδία, καὶ παρεκάλεσα ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει νὰ μοὶ ἐπιστραφῇ, ὃ μοὶ φαίνεται πιθανώτατον. Θέλω δὲ τότε σπεύσει νὰ τὴν πέμψω πρὸς τὸν «Ἀπόλλωνα» εἰς δεῖγμα τοῦ ὑπὲρ αὐτοῦ βαθέως ἐνδιαφέροντός μου. Ἂν δὲ δὲν ἤθελε μοὶ ἐπιστραφῇ, θέλω προσπαθήσει εἰς πρώτας στιγμὰς ἀνέσεως, καὶ ἅμα εὕρω τι ἄξιον ἀφηγήσεως, νὰ γράψω τὸ κατὰ δύναμιν καὶ νὰ σᾶς πέμψω τὸ γραφέν.

Ἐν Βερολίνῳ τῇ 26|7 Δεκεμβρίου 1884.

Μετὰ πάσης ὑπολήψεως κλπ.

Ὅλως πρόθυμος
Αλ. Ρ. Ραγκαβης.

Φίλτατέ μοι,

Σᾶς πέμπω μικρὰν πραγματείαν διὰ τὸν «Ἀπόλλωνα» εἰς δεῖγμα συμπαθείας μου πρὸς αὐτὸν καὶ ὑμᾶς.

Ἐν Βερολίνῳ τῇ 9|21 Φεβρουαρίου 1885.

Ὅλως πρόθυμος
Α. Ρ. Ραγκαβης.

Α. Ρ. ΡΑΓΚΑΒΗ

ΚΑΙ ΠΑΛΙΝ ΠΕΡΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΣΜΟΥ

Ἔχων τὴν συναίσθησιν ὅτι τὸ πρῶτόν μου βῆμα ἐν τῇ Κλειοῖ τῆς Λειψίας (ἀρθ. 2) ὀπισθοδρόμησιν δὲν ἐπιδέχεται καὶ ἀνάγκη νὰ κύψω εἰς τὴν κοινὴν κρίσιν, ἣν καὶ αὐτὴ ἡ Περίεργος τῆς Κλειοῦς φαίνεται ἐπικυροῦσα, ὅτι μωροπείστως ἐπιδίδομαι εἰς μελέτας φαντασμάτων καὶ μαγειῶν, πρῶτον μὲν νομίζω ὅτι ὀφείλω εἰς ἐμαυτὸν τὴν δικαιοσύνην τοῦ νὰ κυρώσω ὃ ὁ Κ. συντάκτης τῆς Κλειοῦς εἶχεν ἤδη τὴν καλωσύνην νὰ ὑποδείξῃ, ὅτι δηλαδὴ πρὶν ἢ τῷ πέμψω τὴν ἐμὴν πραγματείαν, δὲν ἐγνώριζον μὲν τὴν ἐν τῷ πρώτῳ φυλλαδίῳ ὑπὸ τοῦ λογίου ἀνταποκριτοῦ δημοσιευθεῖσαν γενικὴν κατα-

δίκην τῶν πνευματιστικῶν ἐρευνῶν, ὥστε ν' ἀποστῶ τοῦ ἔργου μου, ἢ κἂν νὰ ζητήσω νὰ δικαιολογήσω αὐτό, εἶχον ὅμως ἀναγνώσει πρὶν ἢ τυπωθῇ, φιλοφρόνως πεμφθέν μοι ὑπὸ τοῦ ἐκδότου, τὸ εὔγλωττον καὶ περίεργον ἄρθρον τοῦ κ. Σκυλίσση.

Δεύτερον δέ, ἐπιλαθόμενος τοῦ «δὶς ἐξαμαρτεῖν ταὐτό....», καὶ ἐμαυτὸν πᾶν ἄλλο θεωρῶν ἢ ἄνδρα σοφόν, ἔρχομαι νὰ ἐπιθέσω καὶ τῷ ὑμετέρῳ «Ἀπόλλωνι», ἂν τὸ δέχησθε, τὸ στίγμα τῆς εὐπιστίας, ἀξιῶν μάλιστα ὅτι οὕτω καὶ τῇ ἐπιστήμῃ ὑπηρετῶ, καὶ δίδωμι τοῖς σοφοῖς ἀφορμὴν ἵνα σοφώτεροι γένωνται.

Μὴ ἀρκεσθεὶς εἰς τὴν μακρὰν ἐν τῇ Κλειοῖ ἀπαρίθμησιν τῶν τερατευμάτων, ζητῶ καὶ παρ' ὑμῶν, ἂν δὲν ἔχητε εἴς τι κρεῖττον ν' ἀφιερώσητε τὰς σελίδας σας, μικρὰν γωνίαν ἐν αὐταῖς, ἵνα καὶ ἄλλα ἀφηγηθῶ, ἀλλὰ ταῦτα πρὸ πάντων ἐπὶ σκοπῷ τοῦ νὰ καταδείξω κατὰ τίνα τρόπον φρονῶ ὅτι πρέπει νὰ γίνωνται αἱ περὶ τῶν τοιούτων ἔρευναι.

Πολλοί, ἠξεύρω, πρεσβεύουσιν ὅτι ὁ ἄριστος τῶν τρόπων ἐστί, παντάπασι νὰ μὴ γίνωνται, καὶ ἄνθρωποι ἀξιώσεις σπουδαιότητος ἔχοντες νὰ μὴ κατατρίβωσι τὸν καιρόν των εἰς παιδαριώδους φαντασίας γεννήματα. Τὴν ἐναντίαν μου γνώμην ἀλλαχοῦ ἤδη ἐξέφρασα, καὶ ἐπαναλαμβάνω ὅτι ὁ χαρακτηρίζων τι ὡς φαντασιῶδες ἢ παιδαριῶδες δὲν ἀρκεῖ ἓν τρίποδος ν' ἀποφαίνηται ἂν δὲν φέρῃ καὶ ἀποδείξεις· αἱ δ' ἀποδείξεις, ἵνα ἔχωσι κῦρος, πρέπει νὰ στηρίζωνται ἐπ' ἐρευνῶν ἐπιμελῶν καὶ ὧν ἡ ἀκρίβεια νὰ ᾖ ἀνεπίδεκτος ἀντιρρήσεως.

Ἐκ τοιούτων δοξασιῶν ὁρμώμενος, φρονῶ ὅτι ἂν ἐνυπάρχῃ τι ἀληθὲς ἐν τοῖς φαινομένοις τοῦ λεγομένου πνευματισμοῦ, πρέπει νὰ ἐξιχνιασθῇ, διότι, ἂν ὑπάρχῃ, πιθανὸν νὰ ὑπάγηται εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ὑψηλοτέρων ἐπιστημονικῶν θεωριῶν, πᾶσα δ' ἀλήθεια, οἱα δήποτε, συμφέρει νὰ ἐρευνᾶται ἐξακριβουμένη καθ' ὅσον ἐστὶ βαθμὶς ἀσφαλὴς εἰς ἀνωτέραν προάγουσα ἐπὶ τῆς κλίμακος τῆς ἀνθρωπίνης ἐπιγνώσεως. Τοὐτου ἕνεκεν οὐδόλως ὤκνησα καὶ εἰς ἑτέρᾳ τινα πειράματα ἐπ' ἐσχάτων νὰ παρευρεθῶ ἐν οἰκίαις ἰδιωτικαῖς καὶ συναναστροφαῖς συγκειμέναις ἐκ μελῶν ὧν τινα ἐπίστευον, ἄλλα δ' ἤθελον νὰ πληροφορηθῶσιν ἂν πρέπει νὰ πιστεύωσι.

Ἐσπέραν τινὰ εἰσήχθην εἰς αἴθουσαν ἐν ᾗ περὶ τοὺς τεσσαράκοντα προσκεκλημένους περιεκάθηντο πυκνῶς περὶ θύραν ἀνοιγομένην εἰς ἐνδοτέρω δωμάτιον, τὸ ὡρισμένον διὰ τὰ πειράματα. Πρὸ παντὸς ἡ ἐπιθυμία ἡμῶν ἦν νὰ ἐρευνηθῇ τὸ δωμάτιον τοῦτο, οὗ καὶ ἐπιτραπέντος, εἰσῆλθον ἐγὼ μετὰ τριῶν ἄλλων κυρίων, ἰατρῶν καὶ λογίων, ὑποδειχθέντων ὑπὸ τῆς συναναστροφῆς, καὶ εὑρόντες ὅτι, πλὴν τῆς θύρας ἥτις ἔφερεν εἰς τὴν αἴθουσαν, εἶχε καὶ δύο ἄλλας κοινωνούσας μετὰ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς οἰκίας, ἐκλείσαμεν ταύτας, ἐλάβομεν τὰ κλειδία, καὶ ἐσφραγίσαμεν αὐτὰς διὰ τῶν ἰδίων ἡμῶν σφραγίδων. Τὸ αὐτὸ δ' ἐπράξαμεν καὶ ὡς πρὸς μικρὰν ἰματιοθήκην, ἥτις μόνον τινὰ ἐνδύματα περιεῖχε τῆς οἰκοδεσποίνης· μετεθέσαμεν δὲ καὶ τὸ ἀνάκλιντρον, ἓν ἐκ τῶν συνήθων ἐπίπλων, καὶ ἀκριβῶς ἐξετάσαντες καὶ αὐτό, ἐπείσθημεν κατὰ τρόπον δισταγμοῦ ἀνεπίδεκτον ὅτι τὸ δωμάτιον ἦν ἐντελῶς κενὸν καὶ οὐδεὶς καὶ οὐδὲν ὑπῆρχεν ἐν αὐτῷ.

Τότε δ' ἐκαλέσαμεν τὸν Μεσάζοντα, νεανίαν ἐκ Λειψίας μετακληθέντα, καὶ ἀνήκοντα, ὡς ἡ γλῶσσά του ἀπεδείκνυεν, εἰς τὰς κατωτάτας τάξεις τῆς κοινωνίας. Ἀλλ' ἐκ τοῦ πρώτου βλέμματος ὑπόπτως πρὸς αὐτὸν διετέθην, ἀναγνωρίσας ἐν αὐτῷ, ὃ καὶ αὐτὸς μοὶ ἐπεβεβαίωσεν, αὐτὸν ἐκεῖνον ὃν πρὸ ἔτους εἶχον ἰδεῖ ἐν Λειψίᾳ, καὶ πρὸς οὗ τὴν εἰλικρίνειαν εἶχον συλλάβει ἰσχυρὰς δισταγμούς. Καταβιβάσαντες δὲ τὸ παραπέτασμα πρὸ τῆς θύρας τῆς ἀνοικτῆς μεταξὺ τοῦ δωματίου καὶ τῆς αἰθούσης, ἐγυμνώσαμεν τὸν Μεσάζοντα, καὶ ἐπείσθημεν ὅτι οὐδὲν εἶχεν ἐφ' ἑαυτοῦ, πλὴν τῶν ἁπλουστέρων του ἐνδυμάτων, καὶ οὐδὲν ἐν τοῖς θηλακίοις δυνάμενον νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἐπικουρικὸν εἰς ταχυδακτυλουργίας.

Εἶτα δέ, τοῦ παραπετάσματος ἀνοιγέντος, ἐν πλήρει φωτὶ ἐδέσαμεν τὸν Μεσάζοντα ἐπὶ ἕδρας τῆς πρώτης τυχούσης διὰ θώμιγκος (λεπτοῦ σχοινίου, σπάγκου) χεῖρας, πόδας καὶ κορμὸν τοῦ σώματος. Ἐπειδὴ δὲ παρά τινος τῶν ἀξιούντων ὅτι ἐξελέγχουσι τὰς πνευματιστικὰς ἀπάτας (τοῦ Βελλίνη) εἶχον ἀκούσει, καὶ ἀλλαχόθεν ἤδη ἐγνώριζον κατὰ τίνας τρόπους δένονται δεσμοὶ ἀπατηλοὶ καὶ εὔλυτοι, ἐφροντίσαμεν καὶ ἐγὼ καὶ οἱ μετ' ἐμοῦ ἵνα οἱ ἡμέτεροι ὦσιν ἀληθεῖς, στενοί, διπλοῖ καὶ τριπλοῖ ἕκαστος καθ' ἑαυτόν, καὶ τὰ δύο ἄκρα ἐσχάτου, καλῶς τεταμένα, ἐσφραγίσαμεν διὰ τῆς ἐμῆς σφραγίδος ἐπὶ τῆς ἕδρας, ὥστε ἐδυνάμεθα νὰ ἐγγυηθῶμεν, ὅτι καθ' ὅλας τὰς περὶ δεσμῶν γνώσεις, ἦσαν ἄλυτοι καὶ ἀμετακίνητοι.

Μετέφερον δὲ τὸν δεσμώτην Μεσάζοντα μετὰ τῆς ἕδρας του οἱ συνοδεύσαντές με, καὶ κατέθεσαν αὐτὸν ἐμπρὸς τῆς θύρας τῆς αἰθούσης, ἐν ἱκριώματι τετραγώνῳ, συγκειμένῳ ἐκ τεσσάρων ὀρθῶς ἑστημένων λεπτῶν ῥαβδίων, εἰς ἃ κατὰ τὰ δύο πλάγια καὶ ὀπίσω ἐκρέματο ἀνὰ μία σινδόνη μελανοῦ ὑφάσματος· ἐμπρὸς δ' ἦν ἀνοικτόν, καλυπτόμενον μόνον ὑπὸ τοῦ παραπετάσματος τῆς θύρας ὅταν κατεβιβάζετο. Ἐκεῖ δ' ἀφέντες αὐτὸν μόνον, ἐξήλθομεν, τὸ παραπέτασμα κατεπετάσθη, τὸ φῶς ἐσβέσθη, εἰ καὶ τὸ ἠλεκτρικὸν φῶς τῆς πλατείας ἀμυδρῶς διὰ τῶν παραθύρων ἐφώτιζε τὸ ἐμβαδὸν τῆς αἰθούσης, καὶ ἐντελὴς σιγὴ ἐγένετο, ἐνὸς κυρίου μόνον κατὰ παράκλησιν παίζοντος εἰς τὸ κύμβαλον, διότι, ὡς μᾶς ἐρρέθη, ἦν ἀναγκαία ἡ ἐν ἁρμονίᾳ συγκέντρωσις τῆς προσοχῆς καὶ ἡ μὴ πλάνησις τῶν ἰδεῶν.

Δυστυχῶς πάντα ταῦτα ἐπὶ πολὺ οὐδὲν ἕτερον ἀποτέλεσμα, ἐγὼ δ' ἐκ κοινωνικῶν ὑποχρεώσεων ἤμην ἠναγκασμένος μετ' ὀλίγον ν' ἀναχωρήσω. Διακρίνας ὅμως ἐν τῷ ἀμυδρῷ φωτὶ κύριόν τινα ὅστις ἦν ὁ μετὰ τοῦ Μεσάζοντος ἐκ Λειψίας ἐλθὼν σύντροφος αὐτοῦ, ἐκτείνοντα ἑνίοτε τὰς δύο χεῖρας πρὸς τὸν ὀπίσω τοῦ παραπετάσματος, καὶ ὡς φαίνοντα αὐτὸν διὰ μαγνητικοῦ ῥευστοῦ, ἐξέλαβον τοῦτο ὡς οἰωνὸν εἰλικρινείας, διότι πιθανὸν δὲν θὰ ἦν ὅτι ἐν τῷ σκότει ἔπραττε τοῦτο πρὸς τὸ θεαθῆναι.

Τέλος μεθ' ὥραν ὁλόκληρον ἠκούσθησαν ὀπίσω τοῦ παραπετάσματος ἐλαφροὶ κτύποι ὡς δακτύλου κρούοντος ξύλον, καὶ τοῦτο οὐκ ὀλίγον μ' ἐξέπληξε, διότι ὁ Μεσάζων, ὡς ἦν δεδεμένος, δὲν ἐνόουν πῶς ἠδύνατο νὰ κρούσῃ τὴν ἕδραν, ἢ οἱονδήποτε ἄλλο ξύλον.

Ἀλλ' ὁ σύντροφος τοῦ Μεσάζοντος ἤρξατο διαλεγόμενος μετὰ τοῦ ὑποτιθεμένου κρούοντος πνεύματος, καὶ ἠρώτησεν αὐτὸ τί θέλει; ἆρα φῶς;

Τρεῖς κτύποι ἀπήντησαν, δηλοῦντες ὡς μᾶς εἶπον ὅτι ἐκ πείρας ἠξεύρουσιν· «Οὐ».

—Ἀλλ' ἀνάγνωσιν κατ' ἀλφάβητον;

Δύω κτύποι: «Ναί».

Τότε ἤρχισαν ἐκ νέου αἱ κρούσεις, ἐν ᾧ ὁ σύντροφος ἀπήγγελλε τὰ γράμματα κατὰ σειράν. Ἔπαυσαν δὲ εἰς τὸ R.

«Ruhz» Ἡσυχίαν); ἠρώτησεν ὁ σύντροφος.

Τρεῖς κρούσεις. «Οὐ».

Ἐπαναληφθεῖσαι δ' ἐξ ἀρχῆς αἱ κρούσεις, ἔστησαν αὖθις εἰς τὸ R.

«Ringe» (δακτυλίους); ἠρώτησεν ὁ σύντροφος.

Δύω κρούσεις. «Ναί.»

Τότε παρεκάλεσεν ὁ σύντροφος τοὺς παρακαθημένους νὰ τῷ δώσωσι δακτυλίους των, καὶ λαβὼν τέσσαρας, ἔθηκεν αὐτοὺς ὑπὸ τὸ κράσπεδον τοῦ παραπετάσματος, καὶ πάλιν σιωπὴ ἐγένετο, καὶ πάλιν ἤρξατο ὁ μουσικὸς παίζων τὸ κύμβαλον. Μεθ' ἱκανὰ δὲ λεπτὰ ἀντήχησαν ἐκ νέου αἱ κρούσεις καὶ ἐζήτησαν φῶς.

Καὶ ταῦτα μὲν πάντα μοὶ ἐνεποίουν πως τὴν ἐντύπωσιν ἀσκήσεων θαυματοποιητικῶν ἱκανῶς παχυλῶν.

Ἀλλὰ τοῦ φωτὸς ἀναφθέντος, ἦρθη τὸ παραπέτασμα, καὶ προσελθόντες, εὕρομεν τὸν Μεσάζοντα ἀκριβῶς δεδεμένον ὡς τὸν εἴχομεν ἀφήσει. τοὺς δὲ τέσσαρας δακτυλίους ἐνειρμένους εἰς τὸ σχοινίον τὸ προσδέον τοὺς ὤρους αὐτοῦ εἰς τὴν ἕδραν. Ἐξετάσαντες δὲ καὶ ἐγὼ καὶ οἱ μετ' ἐμοῦ τὰ σχοινία, εὕρομεν καὶ αὐτὰ πάντοτε στερεὰ περὶ τὰ μέλη τοῦ Μεσαζοντος, καὶ ἀνεπάρους τοὺς κόμβους καὶ τὰς σφραγίδας.

Ἀλλ' ὁ καιρὸς ἐπεῖγε δι' ἐμέ, καὶ μετὰ λύπης ἠναγκάσθην ν' ἀναχωρήσω χωρὶς νὰ περιμείνω καὶ τ' ἄλλα πειράματα.

Μεταξὺ δὲ βαδίζων ἀνελογιζόμην κατ' ἐμαυτὸν τό, ὡς ἔκρινον, τεράστιον τοῦ φαινομένου ἐκείνου, ὃ ἠδυνήθην ν' ἀποδώσω εἰς λαθροχειρίαν, καθ' ὅσον ὁ Μεσάζων μόνος στερεώτατα δεδεμένος ὡς ἡμεῖς τὸν ἐδέσαμεν, δὲν εἶχε κατὰ τὰς ἡμῖν ἐφικτὰς γνώσεις πῶς νὰ λυθῇ, νὰ διείρῃ τοὺς δακτυλίους διὰ τοῦ σχοινίου, καὶ παλιν νὰ δεθῇ ὡς ἦν κατ' ἀρχάς. Ἦν δ' ἀνεξήγητον καὶ καθ' ἓν ἐν τῇ Κλειοῖ ἐπρότεινα ὑπόθεσιν τοῦ πανταχηκινήτου ῥευστοῦ, καὶ καθ' οἱονδήποτε ἄλλον τῶν παραδεδεγμένων ὡς τὴν ὕλην διεπόντων νόμων τῆς φύσεως.

Ἐν ᾧ δ' οὕτως ἀμηχάνως εἶχον τοὺς διαλογισμούς, μοὶ ἐπῆλθεν ὅτι αἱ παρατηρήσεις μου ἦσαν ὅμως κατὰ δύω τινὰ ἀτελεῖς· ὅτι δὲν εἶχον ἐρευνήσει πρῶτον τίνες ἦσαν οἱ δόντες τοὺς δακτυλίους, ἂν ἦσαν πίστεως ἄξιοι καὶ ὁ χαρακτὴρ καὶ ἡ κοινωνικὴ θέσις των ἠγγυῶντο ὅτι ἀντὶ δακτυλίων δὲν ἔδωκαν ταχυδακτυλουργικούς τινας κρίκους· δεύτερον ἂν οἱ δακτύλιοι οὓς εἶδον πεπερασμένους εἰς τὸ σχοινίον ἦσαν γνήσιοι, καὶ οὐχὶ τοιοῦτοι κίβδηλοι κρίκοι, δυνάμενοι ν' ἀνοίγωνται ἐὰν ἐπιέζοντο.

Ἔχαιρον λοιπὸν πεποιθὼς ὅτι εὗρον τὸ ὑποτιθέμενον πείραμα οὐδὲν ἕτερον ὂν ἢ ἄτεχνον καὶ κοινοτάτην ἀπάτην, καὶ διενοούμην πόση πρέπει νὰ ᾖ ἡ προσοχὴ καὶ πόσαι αἱ προφυλάξεις τῶν ἀξιούντων νὰ ἐξελέγχωσι τὴν ἀλήθειαν τῶν τοιούτων φαινομένων, ὅτι ἀνάγκη νὰ ἐπανέρχωνται εἰς αὐτὰ πάλιν, καὶ πάλιν καὶ οὐδὲν μέρος αὐτῶν ἐν ἀμφιβολίᾳ ν' ἀφήσωσιν, ἵνα, εἰ μὲν ψευδῆ, ἅπαξ καὶ διὰ παντός, καὶ κατὰ τρόπον ἀνεπίδεκτον ἀντιρρήσεως τὰ καταδικάζουσιν, εἰ δ' ὁμοιαλήθη, ἐξακολουθῶσιν ἐνδελεχῶς τὰς περὶ αὐτῶν σπουδάς· πρὸς διαφωτισμὸν τῆς ἐπιστήμης.

Ἡ ἀνάγκη τῆς ἐπὶ τὰ αὐτὰ συνεχοῦς ἐπανόδου μοὶ ἀπεδείχθη μετ' οὐ πολὺ καὶ ἐν ταύτῃ τῇ περιπτώσει, ὅτε προσκληθεὶς παρευρέθην εἰς ἰδιωτικὴν συναναστροφὴν παρά τινι διδασκάλῳ. Ἡ μεσάζουσα ἦν γυνή, ἧς τὴν ἐνδυμασίαν ἐξήτασαν γνωσταί μοι κυρίαι ἐκ τῶν προσκεκλημένων. Ἐδέθη δὲ καὶ αὕτη καὶ ἐσφραγίσθη ἐπὶ τῆς ἕδρας της ἐντελῶς καθ' ὃν τρόπον καὶ ὁ μεσάζων ἐκεῖνος πρό τινων ἡμερῶν, καὶ ἐτέθη οὐχὶ εἰς ἕτερον δωμάτιον, ἀλλ' εἰς μίαν τῶν γωνιῶν τοῦ ἐν ᾧ πάντες εἱμεθα, συγκειμένην ἐκ τῶν δύο τοίχων, ἄλλως ὅλως γυμνήν, καὶ ἔχουσαν μέλαν παραπέτασμα κρεμάμενον ἀπὸ σχοινίου ἐξ ὕψους οὐχὶ πολὺ ἀνωτέρου τοῦ ἀναστήματος ἀνδρός. Περὶξ δὲ τῆς γωνίας ἐκαθήμεθα περὶ τοὺς τριάκοντα εἰς διαφόρους σειράς, εἰς ὧν τὴν πρώτην ἐφρόντισα νὰ τεθῶ ἐγώ, καὶ παρ' ἐμοί, τελευταῖος πρὸς τὸ παραπέτασμα ἐκάθητο ὁ τῆς μεσαζούσης σύντροφος, ὃν ἀκριβῶς διέκρινον πέμποντα ἢ πράττοντα ὡς ἂν πέμπῃ διὰ τῶν χειρῶν μαγνητικὸν ῥευστὸν πρὸς τὴν μεσάζουσαν, διότι κατ' αἴτησίν του ἐπεκράτει ἐν τῇ αἰθούσῃ οὐχὶ σκότος, ἀλλ' ἀμυδρὸν φῶς.

Μεθ' ἱκανὸν δὲ χρόνον, καθ' ὃν ἐτέθη εἰς δοκιμασίαν ἡ ὑπομονὴ ἡμῶν, ἠκούσαμεν κρούσεις, καὶ ἀμέσως κρότον τινὰ εἰς τὸ ἔδαφος. Φωτὸς δὲ προσαχθέντος, εἴδομεν ὅτι εἶχον σφενδονισθῇ εἰς τὸ μέσον τοῦ δωματίου, μακρὰν τῆς μεσαζούσης, τὰ ἱκανῶς ὑψηλὰ καὶ διὰ σειρᾶς κομβίων κλειόμενα αὐτῆς ὑποδήματα, αὐτὴ δ' ὅτι ἔμενεν ἀκίνητος καὶ ὡς κοιμωμένη ἐπὶ τῆς ἕδρας της, μετ' ἀνεπάφων δεσμῶν καὶ σφραγίδων.

Σκότους δ' αὖθις γινομένου, ἠκούσθη μετά τινα χρόνον καὶ ἕτερος δοῦπος σώματος πίπτοντος, καὶ ὁ ἀναφθεὶς λύχνος μᾶς ἔδειξεν ὅτι ἦν τοῦτο ἡ στηθοδέσμη τῆς μεσαζούσης, ἐπίσης σφενδονισθεῖσα μακράν, ἐν ᾧ τὴν πρὶν φέρουσαν αὐτὴν εὕρομεν ἐνδεδυμένην, καὶ εἰς τὴν προτέραν αὐτῆς θέσιν, ἐντὸς τῶν αὐστηρῶν καὶ ἐσφραγισμένων δεσμῶν της, αἱ δ' ἐκδύσασαι αὐτὴν κυρίαι μοὶ εἶπον ὅτι ἀληθῶς ἐφόρει στηθοδέσμην, τότε δ' ἦν εὔκολον ἕκαστος ἐξ ἀφῆς νὰ πεισθῇ ὅτι δὲν τὴν εἶχε πλέον.

Καὶ εὖνουν μὲν ἐντύπωσιν οὐδόλως ἀπετέλεσεν ἐπ' ἐμοῦ τὸ πείραμα τοῦτο, οὐδὲ συνετέλεσεν εἰς τὸ ν' αὐξήσῃ τὴν

ἐμπιστοσύνην μου, διότι, ὡς καὶ ἄλλοτε ἔγραψα, εἶχον ἰδεῖ τὰ αὐτὰ καὶ ἐν Παρισίοις καὶ ἐν Λειψίᾳ ὑπὸ περιστάσεις αἵτινες δὲν μοὶ ἐφαίνοντο ἐγγυώμεναι περὶ τῆς αὐτῶν γνησιότητος, καὶ καθ' ὅσον ἐπαναλαμβάνοντο ηὔξανεν ἡ ἀπορία μου περὶ τοῦ τί παθόντα τὰ πνεύματα, ἢ εἴτι ἂν ᾖ τὸ εἰς ὃ ἀποδίδονται τά φαινόμενα ταῦτα, τὴν ἀκατανόητον δύναμιν, ἂν ἀληθῶς αὐτὴν κέκτηνται, τοῦ διαπερᾶν τὴν ὕλην διὰ τῆς ὕλης ἄνευ βλάβης τῆς αὐτῆς συναφῆς καὶ τοῦ σχήματος, εἰς οὐδὲν ἄλλο διηνεκῶς καὶ πανταχοῦ τῆς γῆς μεταχειρίζονται, ἢ εἰς τὸ γελοῖον, ἂν δὲν ἦν τεράστιον, τεχνούργημα τοῦ νὰ γυμνῶσι τοὺς μεσάζοντας καὶ τὰς μεσαζούσας τῶν ὑπενδυτῶν αὐτῶν διὰ μέσου ἀνεπάφου μενούσης τῆς ἐπενδύσεως· ἂν δὲ τοῦτο ἐνυπάρχῃ ἐν τῇ φύσει αὐτῶν, τίνα ἀνάγκην ἔχουσι νὰ ἐπιδεικνύωσιν αὐτὸ πανταχοῦ καὶ πάντοτε εἰς τὰς πνευματιστικὰς συνελεύσεις. Πρὸς ταῦτα ἐπανίσταται εἴτι ἐνυπάρχει ἐν ἐμοὶ κρίσεως καὶ διαλογισμοῦ.

Ἐπειδὴ ὅμως τὸ ἐνδιαφέρον ἐν τῷ ζητήματι καὶ ὑπὲρ τῆς ἐπιστήμης ἐστὶν οὐχὶ τίς ἡ ἐμὴ ἐξ ὑποκειμένου ἐντύπωσις ἀλλ' ἂν καὶ μέχρι τίνος ἀποδείξεως ἐγγυῶνται τὴν τοῦ φαινομένου ἀλήθειαν, συγκεφαλαιῶν ἐπαναλαμβάνω ὅτι τοιοῦτοι εἰσὶν οἱ ἄλυτοι δεσμοί, ἡ παρουσία τῆς στηθοδέσμης πρὶν καὶ ἡ ἔλλειψις αὐτῆς μετὰ τὸ πείραμα, τὸ ἀπαράδεκτον τῆς ὑποθέσεως ὅτι ἡ μεσάζουσα εἶχεν ἄλλην που κεκρυμμένην ὥστε τὸ φαινόμενον μένει μοι μὲν ἀκατάληπτον, ἀλλ' οὐδὲν ἔχω στοιχεῖον πραγματικῆς ἀποδείξεως, ὅτι ἐστὶ φύσεως ταχυδακτυλουργικῆς, καὶ ἀναγκάζομαι νὰ θεωρῶ αὐτὸ ἐξ ἐκείνων ἃ πρέπει ἔτι νὰ ὑποβληθῶσιν εἰς ἔλεγχον ἀκριβῆ καὶ ἐπανειλημμένον.

Μετὰ τὰ πειράματα ταῦτα ἡ μεσάζουσα ὡς καὶ ὁ προκάτοχος αὐτῆς πρό τινων ἡμερῶν, ἐζήτησε δακτυλίδιον, δι' ὃ καὶ ἐχάρην, καθ' ὃ εὑρίσκων ἀφορμὴν νὰ συμπληρώσω τὰς ἐλλείψεις τῶν προτέρων μου παρατηρήσεων, εἰ καὶ ὕποπτος μοὶ ἐφάνη ἡ ὑπὸ διαφόρων μεσαζόντων ἐπανάληψις τῶν αὐτῶν φαινομένων, ὡς βιομηχανικῆς τινος ἀσκήσεως. Ἐν ᾧ δ' ἑτοιμαζόμην νὰ δώσω τὸν ἐμὸν δακτύλιον, προλαβών με, ἔδωκε τὸν ἰδικόν του ὁ φίλος μου καὶ γνωστὸς φιλολόγος Π. Λ., τόσῳ μείζονα παρέχων μοι ἀσφάλειαν, καθ' ὅσον ἦν ἐντελῶς δύσπιστος.

Ἀλλὰ τὸ ἀποτέλεσμα ἦν ὃ καὶ ἐν τῇ προτέρᾳ συνεδριάσει, καὶ ἅμα ἐγένετο φῶς, τὸν δακτύλιον εὕρομεν ἐμπεπαρμένον εἰς ἕνα τῶν δεσμῶν τῶν βραχιόνων, ὃν ἐξετάσας ἀμέσως, εὗρον ὡς ἀπ' ἀρχῆς στερεῶς δεδεμένον, καὶ ἀλώβητον ἔχοντα τὴν ἐμὴν σφραγίδα.

Ἐνταῦθα λοιπὸν οἱ δισταγμοὶ εἰς οὓς μὲ εἶχε καταλείπει ἡ ἄλλη συνεδρίασις δὲν ἦσαν πλέον ἐπιτετραμμένοι. Ἀπαιτεῖται ἄλλη ἐξήγησις, ἀλλὰ τίς ἀγνοῶ. Ἴσως εὕρωσιν αὐτὴν ἄλλοι ἐμπειρότεροί μου, ἢ τυγχάνοντες νὰ εἰδῶσι τὸ πείραμα συνεχέστερον, καὶ νὰ ἐξακριβώσωσι τὰς λεπτομερείας αὐτοῦ. Ἄνευ τούτου ἡ γνώμη των δὲν ἔχει ἀξίαν ἀποδεικτικήν.

Ἔπειτα δ' ἐγενόμην θεατὴς καὶ ἄλλου πειράματος. Ἐν μέσῳ τῷ σκότει, ἀλλ' οὐχὶ τοσούτῳ ὥστε νὰ μοὶ φαίνωνται ἀμυδρῶς τὰ ἀντικείμενα, ἀνηγέρθη τὸ μέλαν παραπέτασμα, καὶ προῆλθεν εἰς τὸ μέσον τοῦ ἡμικυκλίου ὃ ἀπετελοῦμεν μορφὴ ὀρθία, ἡ μεσάζουσα πιθανῶς, ἧς ὅμως δὲν ἠδυνάμην νὰ διακρίνω τοὺς χαρακτῆρας. Ἦν δὲ λευκῶς ἐνδεδυμένη, ἢ ἐκαλύπτετο ὑπὸ πέπλου λευκοῦ. Ἐν βραχεῖ δ' ἀπεσύρθη πάλιν, καὶ μετὰ 55 δευτερόλεπτα, ἀκριβῶς μετρηθέντα ἐπὶ τοῦ ὡρολογίου, δοθέντος σημείου διὰ κρούσεως, προσήχθη ὁ λύχνος, ἠνεῴχθη τὸ παραπέτασμα καὶ ἡ μεσάζουσα εὑρέθη εἰς τὴν ἕδραν της δεδεμένη, ἀκίνητος, καὶ μετὰ κλειστῶν ὀφθαλμῶν. Ἐβεβαίουν δὲ πολλοὶ ὅτι συγχρόνως ἔβλεπον καὶ ἄλλην μορφὴν καθημένην ἐπὶ τῆς ἕδρας· ἀλλ' ἐγὼ δὲν τὴν εἶδον, ἢ διὰ τὸ σκότος, ἢ διότι δὲν ὑπῆρχε. Τὸ αὐτὸ δ' ἐπανελήφθη τετράκις, καὶ πάντοτε μετὰ τῆς αὐτῆς ταχύτητος ἅμα ἀπήρχετο ἡ ἐμφάνισις, ἡ μεσάζουσα ἐφαίνετο δεδεμένη ἐν τῇ συνήθει αὐτῆς μελανῇ ἐνδυμασίᾳ ἐπὶ τῆς καθέδρας.

Κατὰ δὲ τὸ διάστημα καθ' ὃ ἔμενεν ὀπίσω τοῦ παραπετάσματος, κοιμωμένη ἢ ὑποτιθεμένη ὅτι ἐκοιμᾶτο, συνδιελέγετο πολλάκις μετὰ τοῦ συντρόφου της, ἀλλ' ἐν φωνῇ ταπεινῇ καί πως ἐπιτετηδευμένῃ, ὡς ἂν ἦν παιδίου φωνή, ὅπερ εἰς ἐμὲ οἰκτρὰν ἐνεποίει ἐντύπωσιν περὶ τῆς εἰλικρινείας τοῦ πειράματος, ὑπό τινων δὲ τῶν θαμόνων τῶν παραστάσεων τούτων, τῶν ἰσχυρὰν ἐχόντων τὴν εἰς αὐτὰς πίστιν, μᾶς ἡρμηνεύετο διὰ τοῦ διϊσχυρισμοῦ ὅτι ἡ ὁμιλοῦσα δὲν ἦν ἡ μεσάζουσα, ἀλλὰ πνεῦμα μικρᾶς κόρης ἥτις πολλάκις ἐνεφαφανίζετο αὐτῇ ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀδύλλα, λέγουσα ὅτι προέρχεται ἐκ Μεξικοῦ. Ἦσαν δὲ καὶ τὰ ὅσα διελέγετο οὐχὶ σπουδαῖα, οὐδ' ἄξια οὐρανίων, ἔστω καὶ καταχθονίων πνευμάτων.

Τέλος δ' ἐξῆλθε καὶ πέμπτην φορὰν ἡ μεσάζουσα, καὶ ὀλίγον τι τοῦ φωτὸς αὐξηθέντος, ἔστη ἐν μέσῳ ἡμῶν, φοροῦσα τὸ σύνηθες αὐτῇ μελανὸν ἔνδυμα. Οὕτω δὲ ἐμπνευσθεῖσα, ὡς μᾶς εἶπον, ἀλληλοδιαδόχως ὑπὸ δύω πνευμάτων, ὧν τὸ μὲν ἐκαλεῖτο «Shenk, τὸ δὲ ἄλλο Krügen», ἀπήγγειλε δύω μακρὰς δημηγορίας, πλήρεις κοινῶν τύπων περὶ ἠθικῆς, περὶ θρησκείας, περὶ ἐπιῤῥοῆς τοῦ πνευματισμοῦ ἐπ' αὐτῆς, καὶ μοὶ ἐφάνη ὅτι ἄλλως δὲν ἤθελε τὰς προφέρει ἂν τὰς εἶχεν ἀποστηθίσει.

Ἀλλ' ὅ,τι σπουδαιότερον τούτων ἦν, ἅμα ἐπαύσατο ὁμιλοῦσα, εἴδομεν εἰς πλῆρες φῶς ὅτι αὐτὴ μὲν δὲν ἦν πλέον δεσμία, οἱ δεσμοὶ δ' ὅτι ἦσαν εἰς τὴν ἕδραν προσηλωμένοι ὡς ἐξ ἀρχῆς, ἐπίσης ἀσφαλῶς μετὰ πάντων τῶν κόμβων καὶ τῶν σφραγίδων των.

— Τί φρονεῖτε; ἠρώτησα τὸν Π. Λ. ὅτε ἐξηρχόμεθα.

— Ὅτι τὰ πάντα ἦσαν ψεῦδος καὶ δόλος.

— Ἡ ἐν τῷ σκότει ἐνέργεια, καὶ τὰ συνεχῶς ἐπαναλαμβανόμενα παιδαριώδη ἢ γελοῖα δῆθεν φαινόμενα, ὧν καὶ ἡμεῖς ἐγενόμεθα μάρτυρες, καὶ ἐμὲ ἐνέβαλλον εἰς τὴν ὑπόνοιαν παχυλῆς δολιεύσεως, ἂν μόνον ἐξηγεῖτο πῶς ἡ μεσάζουσα ἐλύθη, ἐνῷ ἡμεῖς αὐτοὶ προσεκτικώτατα τὴν ἐδέσαμεν, καὶ οἱ

δεσμοὶ ἔμειναν καὶ μετὰ ταῦτα ἀκέραιοι. Πῶς ἐξηγεῖται καὶ τοῦτο;

— Καὶ τοῦτο ὡς δόλιον ἀλλ' ἀκατανοήτως ἐπιδέξιον.

— Διατί;

— Διότι ἄλλως δὲν δύναμαι νὰ τὸ ἐννοήσω.

Πρὸς τοῦτο ἐσιώπησα· ἀλλὰ κατ' ἐμαυτὸν ἐξηκολούθησα ἀναλογιζόμενος·

Καὶ τί κερδίζομεν ἂν τὸ ἀκατανόητον παραδεχόμεθα εἰς ἐξήγησιν τοῦ ὅ,τι δὲν ἐννοοῦμεν; Ὁ ἀρνούμενος ὅ,τι δὲν ἐννοεῖ τί διαφέρει τοῦ μύοπος λέγοντος «Δὲν ὑπάρχει τὸ δένδρον ἢ τὸ ὄρος ἐκεῖνο, διότι δὲν τὸ βλέπω»· ὡς πρὸς τοὺς νόμους δὲ καὶ τὴν ἀπέραντον ἐπιστήμην τῆς φύσεως εἴμεθα ἔτι, καὶ ἴσως πάντοτε ἐσόμεθα, δυσθεράπευτοι μύοπες.

Τὸ κατ' ἐμὲ δὲν τολμῶ νὰ εἰπῶ· «δὲν ὑπάρχει τι, διότι δὲν τὸ ἐννοῶ», ἀλλὰ λέγω, «ἴσως ὑπάρχει, ἀλλὰ δὲν τὸ ἐννοῶ».

Καὶ τότε ἀγωνίζομαι, βαίνων ἐπὶ θετικῶν δεδομένων, νὰ τὸ ἐννοήσω εἰ δυνατόν, καὶ ἂν ᾖ ἐκ τῶν δυναμένων νὰ ὑποκρύπτῃ ἀλήθειαν ἥτις ἀπὸ βαθμίδος εἰς βαθμίδα νὰ ὁδηγῇ εἰς ἐπιγνώσεις σπουδαίας. Πέραν τῆς καταλήψεως τοῦ χυδαίου ἐρέτου τοῦ Νικίου ἦν ἡ θεωρία τῆς ἐκλείψεως· πέραν τῆς τοῦ ἀστρονομικοῦ συστήματος τοῦ Μέτωνος, τὸ τοῦ Πτολεμαίου· πέραν τούτου αἱ ἀνακαλύψεις τοῦ Γαλιλαίου, καὶ διὰ ταῦτα ἄτοπα μυθεύματα θὰ ἦσαν αἱ ἐνέργειαι τοῦ τηλεγράφου, τοῦ τηλεφώνου καὶ τοῦ φωνογράφου. Ἡ ἡμετέρα διάνοια δὲν εἶναι τὸ μέτρον τῆς πλάσεως, ἀλλὰ κέκτηται τὸ μέγα πλεονέκτημα τοῦ νὰ δύναται νὰ ὑπανεγείρῃ ἐνίοτε μικρὰν γωνίαν τοῦ ἀπεράντου αὐτῆς παραπετάσματος, ὅτι δικαιοῦται καὶ ὀφείλει δι' ἐνδελεχοῦς μελέτης νὰ ἐξιχνιάζῃ εἴ τι ὑπ' αὐτὸ διορᾷ, καὶ οὐχὶ ν' ἀποστρέφητε ἀρνουμένη πᾶν τὸ πρὸς ὃ ἀμβλυοπεῖ.

Καθῆκον δὲ μάλιστα τοῦτο θεωρῶ ἐκείνων οἵτινες πρὸ πάντων πρὸς αὐτὸ ἀδιαφοροῦσι, τῶν σοφῶν φυσιοδιφῶν, τῶν ἀκαδημαϊκῶν σωμάτων, ἅτινα συνήθως τῶν ἅπαξ δεδογμένων ἀπρὶξ ἐχόμενα, ἀντὶ πρῶτα νὰ εὐαγγελίζωνται τὰς προόδους τοῦ ἀνθρωπίνου νοὸς, ἐπιμένουσιν ἐπὶ μακρὸν ἀγνοοῦντα καὶ μὴ παραδεχόμενα αὐτὰς γενομένας, καὶ μόνον κλίνουσι πρὸ αὐτῶν τὸν αὐχένα ὅταν τοῖς ἐπιβάλλωνται γενόμεναι πάγκοινοι. Παρ' αὐτῶν ἐξ ἐναντίας ἡ ἐπιστήμη θὰ εἶχε τὸ δικαίωμα ν' ἀπαιτῇ, ὅ,τι δήποτε ἐν ὀνόματι αὐτῆς διαδίδεται, νὰ τὸ διονυχίζωσι μετὰ πάσης ἀκριβείας καὶ ἐπιμονῆς, καὶ, ἐπὶ πραγμάτων στηριζόμενοι, ν' ἀποφαίνωνται «ἰδοὺ αἱ ἀναμφισβήτητοι ἀποδείξεις ὅτι τοῦτο ἐστὶν ἀληθὲς, ἢ ὅτι ἐστὶ ψευδές.» Ὡς συνηγορία δ' ὑπὲρ τῆς ἀληθείας τῶν πνευματιστικῶν καλουμένων ἀσκήσεων δύναται αὐτὸ ἤδη τοῦτο νὰ ἐκληφθῇ, ὅτι διὰ πολλῶν ἐτῶν καὶ σχεδὸν πανταχοῦ ἐξακολουθοῦσιν ἀσχολοῦσαι πολλοὺς καὶ ἐκπλήττουσαι, χωρὶς μέχρι τοῦδε νὰ ἐξελεγχθῇ τὸ ψεῦδος αὐτῶν· διότι ἐξέλεγξις δὲν εἶναι οὔτε τῶν σοφῶν ἡ ἄνευ ἀποδείξεων περιφρόνησις, οὔτε τῶν ταχυδακτυλουργῶν αἱ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἐπιδέξιαι ἀπομιμήσεις.

Καὶ ἂν ἄλλοι δὲ τρόποι φωράσεως ἔλειπον, ἐφικτὸν θὰ ἦν πάντοτε τινὲς τῶν μεσαζόντων τῶν διϊσχυριζομένων ὅτι ὁμιλοῦσι καὶ πράττουσι συνεργείᾳ ἢ ἐν ὀνόματι ἀγνώστων δυνάμεων, νὰ πεισθῶσιν, οἱ μὲν διὰ λόγων ὑπὲρ τῆς ἐπιστήμης, οἱ δὲ διὰ γενναίων χρηματικῶν ἀμοιβῶν, ὧν πλεῖστοι ὡς ἐκ τῆς κοινωνικῆς τάξεως εἰς ἣν ἀνήκουσι, καὶ ἐκ τοῦ ἐπαγγέλματος ὃ ὑποτίθεται, ὅτι ἐξασκοῦσι, δὲν εἶναι πιθανὸν νὰ ὦσιν ἀνώτεροι, νὰ ὁμολογήσωσιν ἂν τὰ τερατουργήματα αὐτῶν εἰσὶν ἔργα θαυματοποιῶν καὶ ὁποῖα. Τοῦτο θ' ἀνέτρεπε πᾶν τὸ ἰκρίωμα τῆς ἀπάτης, ἐὰν ὑπῆρχε, καὶ θὰ ἦν ἀπόδειξις ἐκ τῶν ὑστέρων, μὴ ἐπιδεχομένη ἀντίῤῥησιν.

Ἐν γένει δὲ παρατηρῶ ὅτι οἱ πλεῖστοι τῶν μετ' ἐμοῦ ποτὲ συνδιαλεχθέντων περὶ τῶν ἀντικειμένων τούτων ἠπίστουν πρὸς αὐτὰ, οὐχὶ διότι τὰ ἐξηρεύνησαν, ἀλλὰ διότι δὲν τὰ ἐθεώρουν ἐρεύνης ἄξια· καὶ ὅμως πολλοὶ τούτων ὡμολόγουν ὅτι οὐ σπανίως καὶ αὐτοὶ προσέκρουσαν εἰς φαινόμενα ἃ διέφευγον τὴν κατάληψίν των.

Οὕτως, ἓν τῶν ἐπισημοτέρων μελῶν τῆς ἐνταῦθα ἀριστοκρατείας, ὁ κόμης Π., οὗ ἀποσιωπῶ τὸ ὄνομα μόνον διότι δὲν τῷ ἐξήτησα τὴν ἄδειαν νὰ τὸ δημοσιεύσω, διηγεῖτο ἐπ' ἐσχάτων ἐνώπιόν μου ὅτι, παρευρεθείς ποτε εἰς πείραμα κινουμένης τραπέζης, ἐφ' ἧς ἦν τεθειμένη γραφική τις μηχανὴ ἐφευρεθεῖσα ἐπίτηδες, ἠρώτησε, καί τοι οὐδόλως πιστεύων, καὶ χωρὶς αὐτὸς νὰ ἔχῃ τὰς χεῖρας ἐπὶ τῆς τραπέζης.

— Ποῖον ὄφελος θέλει ἀποφέρει ἀπὸ τῆς εἰς Ἀμερικὴν ὁδοιπορίας του ὁ ἀνεψιός μου;

Ἀπόκρισις τῆς τραπέζης. Τὴν Ἀμερικανὴν Χάριτα (Charm).

— Τίς ἔσται ἡ ἐπιτυχία τοῦ υἱοῦ μου εἰς τὸ στάδιόν του;

Ἀπόκρισις. Θέλει ἀλλάξει στάδιον.

Ἀμφότεραι αἱ προῤῥήσεις ἐπηλήθευσαν, ἡ πρώτη διὰ τῆς μετ' ὀλίγον ἐπιστροφῆς τοῦ ἀνεψιοῦ μεθ' ὡραιοτάτης καὶ πολυχαρίτου Ἀμερικανίδος, ἣν ἐνυμφεύθη ἀπροσδοκήτως.

Ἀλλὰ πρὸς τὴν δευτέραν ὁ κόμης δυσανασχετῶν, καὶ νομίζων ὅτι δύναται ν' ἀποδώσῃ αὐτὴν εἰς τὴν ἐπιῤῥοὴν τῶν εἰς τὴν τράπεζαν παρακαθημένων, ἤλλαξε μέθοδον, καὶ γράψας τρίτην ἐπιστολὴν ἐπὶ χάρτου, ἐδίπλωσε καὶ ἔθηκεν αὐτὸν εἰς τὴν τράπεζαν, αὐτὸς μένων ἁπλοῦς θεατής.

Μετ' ὀλίγον ἡ τράπεζα ἐκινήθη μετὰ μεγάλης ταχύτητος, ὡς ἂν ἀληθῶς ἔγραφε, καὶ ἡ ἀπάντησις ἦν.

— Ἐξαρτᾶται ἀπὸ τῆς θελήσεως ἑκάστου.

Τότε ἠνεώχθη ἡ ἐρώτησις, περιέχουσα ταῦτα·

— Εἴμεθα ἠναγκασμένοι νὰ πιστεύωμεν ὅσα λέγεις;

Εἶτα ἔγραψε δευτέραν ἐρώτησιν, εἰς ἣν ἡ τράπεζα ἀμέσως ἀπήντησεν·

— Ὁ μαγνητισμός.

Ἀνοιχθὲν δὲ τὸ χαρτίον, περιεῖχε·

— Τίς ἐστὶν ἡ δύναμις ἥτις διὰ τῆς τραπέζης ὁμιλεῖ;

Τρίτην ἐρώτησιν ἔγραψεν ἔπειτα, κατατεθεῖσαν κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ περιέχουσαν·

— Ἡ πίστις εἰς τὰ φαινόμενα ταῦτα δὲν ἀντιβαίνει εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς θρησκείας;

Εἰς ἀπάντησιν δ' ἐδόθη λατινιστὶ τρὶς ἡ λέξις·

— Satis, Satis, Satis, (Ἀρκεῖ, Ἀρκεῖ, Ἀρκεῖ).

Καὶ ἔκτοτε ἡ τράπεζα ἔπαυσε κινουμένη!

Τοῦτο ἐστὶν ἐκ τῶν πειραμάτων ὧν ἐγὼ οὐδ' αὐτόπτης ἦν οὐδ' αὐτήκοος, ἀλλ' οἷς δὲν δύναμαι ν' ἀρνηθῶ πίστιν διὰ τὸ ἀξιόπιστον τοῦ ἀφηγησαμένου.

Ἐκ πάντων δὲ τῶν ἐκτεθέντων ἐξάγω αὖθις τὸ γενικὸν συμπέρασμα, ὅτι ἐκ τῶν πνευματιστικῶν λεγομένων καὶ μέχρι τοῦδε γνωστῶν φαινομένων τινὰ μὲν (ΚΛΕΙΩ, ἀρ. 2, ἀρ. 3,) εἰσὶν ἀναμφισβήτητα, καὶ τὰ αὐτὰ συγχρόνως οὐχὶ ἐξηγήσεως ἀνεπίδεκτα διὰ τῶν γνωστῶν κανόνων τῆς φύσεως· ἕτερα δέ, ἀποδεδειγμένως ψευδῆ, ἄτεχνοι καὶ ἀνεξέλεγκτοι παραποιήσεις χυδαίων θαυματοποιῶν· ἀλλὰ καὶ ἕτερα τοῖς ἐπιμελεστέροις τῶν ἐρευνητῶν δυσεξιχνίαστα καὶ ἀκατάληπτα κατὰ τοὺς φυσικοὺς νόμους, δι' ὃ καὶ πρέπει ταῦτα νὰ σπουδάζωνται μετ' ἀτενεστάτης προσοχῆς καὶ μετ' ἀόκνου ὑπομονῆς, μέχρις οὗ ἀποδείκνυται εἰς τίνα τῶν δύω κατηγοριῶν ἕκαστον ἀνήκει καὶ ἂν τινα εἰς τὴν πρώτην, πῶς δύνανται νὰ ἑρμηνευθῶσι συνῳδὰ πρὸς τὰς παραδεδεγμένας ἐπιστημονικὰς ἀρχὰς, ἢ ἂν ἀποκαλύπτωσι νέους ὁρίζοντας εἰς τὴν ἀνθρωπίνην διάνοιαν.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΕΚ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ

Η ΕΠΕΤΕΙΟΣ ΤΟΥ ΣΕΔΑΝ ΚΑΙ ΤΑ ΙΔΕΩΔΗ ΤΟΥ ΕΝ ΓΕΡΜΑΝΙΑ ΚΟΙΝΩΝΙΣΜΟΥ

ΥΠΟ

Ν. ΚΑΖΑΖΗ

Ὁ τελευταῖος οὗτος πόλεμος οὐ ἡ ἐπέτειος ἑωρτάζετο μετὰ τοσούτου ἐνθουσιασμοῦ ὑπὸ τοῦ ἑνὸς λαοῦ, ἐνῷ προὐκάλει τὸ ἀνάθεμα καὶ τὴν κατάραν τοῦ ἑτέρου εἶνε ἡ ἀληθεστέρα τούτων πίστωσις, ἡ φοβερωτέρα πραγματικότης τοῦ διϊσχυρισμοῦ, ὅτι ὁ ἄνθρωπος κατ' ἐπιφάνειαν μόνον μετεβλήθη, ἀλλ' ὅτι κατ' οὐσίαν μένει ἔτι ὁ αὐτός. Ἡ ἔκρηξις αὐτοῦ δὲν ἦτο ἀποτέλεσμα μόνον δυναστικῶν συμφερόντων συγκρουομένων, ἢ κατακτητικῆς πλεονεξίας μοναρχῶν. Ἀναμφιβόλως ἦτο κληροδοσία μακρῶν αἰώνων, φυλετικὴ ἐκδίκησις ἐπὶ ἀμοιβαίαις καταστροφαῖς μεταξὺ τῶν δύο λαῶν, τῶν διεκδικούντων τὰς κορυφὰς τῆς συγχρόνου ἱστορικῆς ἐνεργείας. Οἱ λαοὶ δὲν φωτίζονται πάντοτε ὑπὸ τοῦ λόγου, ὅσον καὶ ἂν φαίνωνται ἀγαθοί, ὅσον καὶ ἂν ἐπιζητῶσι τὴν εἰρήνην καὶ τὴν τάξιν. Οἱ λαοὶ ἄγονται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὑπὸ τῶν ὑπερόχων ἐκείνων πνευμάτων, τῶν ἐν αὐτοῖς διαπρεπόντων λόγῳ ἀρετῆς, πνευματικῆς ἱκανότητος, οἰκογενειακῆς καταγωγῆς καὶ κοινωνικῶν προνομίων. Ὅ,τι συνήθως ἀποκαλεῖται ἐθνικὴ συνείδησις, κοινωνικὸν ἢ πολιτικὸν ἰδεῶδες, ἐμβάλλεται πολλάκις εἰς αὐτούς, ἀφομοιοῦται ἀσυνειδήτως ἐν τῷ ἐθνικῷ ὀργανισμῷ των, ἀλλὰ δὲν ἀπέρρευσεν ἀμέσως ἀπὸ τῶν ἐσωτάτων τῆς συνειδήσεως. Ἐγωϊσμός, φιλοδοξία, κερδοσκοπία, ὑπολογισμός, τοιαῦτα εἶνε ἐν τελευταίᾳ ἀναλύσει τὰ ἐλατήρια συνήθως τῶν ψευδῶς καλουμένων ἐθνικῶν ἰδεῶν, λαϊκῶν πόθων, ἐμπνεομένων μᾶλλον ὑπὸ ὀλίγων ἀτόμων, ἄνευ δ' ἀντιστάσεως ἀποδεκτῶν καθισταμένων ὑπὸ τῆς ὁλομελείας τοῦ ἔθνους. Ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος οὕτως ὑφίσταται· ἡ φύσις αὐτοῦ μετέχει λογικοῦ μὲν καὶ ἠθικοῦ ὄντος, κεκτημένου ἰδεώδη, αἰσθήματα, ὑπερόχους τάσεις, ἀλλ' ἅμα καὶ θηρίου, φυσικὰ ἔνστικτα διεκδηλοῦντος. Ἐντεῦθεν αἱ ἀντιθέσεις ἐκεῖναι, αἱ ἐν τῷ βίῳ αὐτοῦ ἐκφαινόμεναι, ἀφ' ἑνὸς μὲν τῆς φιλανθρωπίας, τῆς ἀλληλεγγύης, τῆς ἐπιεικείας, ἀφ' ἑτέρου δὲ τῆς πάλης, τοῦ ἀνταγωνισμοῦ μέχρις ἐξοντώσεως. Τούτου ἕνεκα ὁ πόλεμος οὗτος, μᾶλλονότι ἐγένετο πρόξενος φρικαλέων καταστροφῶν εἰς ἀμφότερα τὰ διαμαχόμενα μέρη, συνετάραξε δ' ἐκ θεμελίων ἅπαντα τὸν πεπολιτισμένον κόσμον, δὲν προελήφθη ὑπὸ τῶν δυναμένων. Θεωρητικοί τε καὶ πρακτικοὶ ἄνδρες, ἄνδρες τοῦ γραφείου καὶ ἄνδρες τῆς πολιτικῆς καὶ κοινωνικῆς δράσεως, δὲν ἐδίστασαν νὰ εὐλογήσωσι μετ' ἐνθουσιασμοῦ τὴν ἱερὰν ἡμέραν τῆς ἐκρήξεως τοῦ πολέμου τούτου, ὡς ἀναποφεύκτου ἀνάγκης ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς σωτηρίας. Θεωρητικοὶ συγγραφεῖς ἔγραφον ἀπὸ μακροῦ χρόνου: Τί εἶνε τὰ ἐν τῷ πολέμῳ τελούμενα κακουργήματα ἐξ ἀμφοτέρων τῶν διαμαχομένων μερῶν, οἱ φόνοι τῶν ἀθώων, αἱ καταστροφαὶ καὶ αἱ ἐρημώσεις τῶν πόλεων; Τυχαῖα φαινόμενα, ἐπίσης φυσικά, ἐπίσης ἐνδεχόμενα, ὅσον καὶ ὁ κλύδων, ὁ ἀνατρέπων ἐν μέσῳ τῆς θαλάσσης πλοῖον, πεπληρωμένον ἀθώων πλασμάτων, ὅσον καὶ ὁ κεραυνός, ὁ φονεύων ἄνθρωπον, ὄντα τὸ μόνον στήριγμα πενομένης οἰκογενείας, ὅσον καὶ ἡ ὑπερχείλισις ποταμοῦ, τοῦ παρασύροντος ὑπὸ τὰ κύματά του πολυάνθρωπον πόλιν, χθὲς ἔτι εὐημεροῦσαν καὶ θάλλουσαν, ἤδη δὲ μεταβαλλομένην εἰς ἐρείπια. Οὕτως ἐκδηλοῦται ἡ ἱστορία· διὰ τῶν τοιούτων τραγικῶν σημείων χαρακτηρίζεται ἑκάστη βαθμὶς ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ πολιτισμῷ, μέχρι τῆς σήμερον τελεσθεῖσα διὰ καταστροφῶν καὶ ἐρημώσεων, ἀδρανοῦς διατελούσης τῆς λογικῆς φύσεως τοῦ ἀνθρώπου, τῆς πνευματικῆς αὐτοῦ ἐξελίξεως ὑπὸ τὴν ἀτονίαν τῶν φυσικῶν καὶ ἠθικῶν αὐτοῦ δυνάμεων. Ἀντίθετα συστήματα προεκήρυττον τὴν δυστυχῆ ἀλήθειαν τοῦ τοιούτου φαινομένου: ἀπὸ τοῦ θεοκρατικοῦ Δεμαίτρου, ἀνακηρύττοντος τὸν πόλεμον ὡς τὴν φυσικὴν κατάστασιν τοῦ ἀνθρώπου, τὴν δὲ εἰρήνην ὡς ἁπλῆν ἀνάπαυλαν, προπαρασκευὴν πρὸς μέλλοντα ἑκάστοτε ἀγῶνα, μέχρι τοῦ πανθείστοῦ Ἐγέλου, δι' αὐστηρᾶς διαλεκτικῆς δικαιολογοῦντος τὸν πόλεμον ἐν τῇ ἱστορίᾳ ὡς τὴν ἀπολύτρωσιν ἀπὸ τῆς νάρκης καὶ τῆς ἀτονίας τοῦ φυσικοῦ καὶ ἠθικοῦ ὀργανισμοῦ τῆς ἀνθρωπότητος, ὡς τὴν ἀρετηριὰν πρὸς τὴν ἑκάστοτε πρόοδον, μέχρι τῆς νεωτάτης βιολογικῆς θεωρίας, ἧς ὑπέρτατος αἱρεσιάρχης καὶ προφήτης παρέστη ὁ Δαρβῖνος, ἑρμηνευούσης τὸ φαινόμενον τοῦ πολέμου ὡς ἔμφυτον τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει, μετ' αὐτῆς ἀναποσπάστως συνδεόμενον, καὶ ἑκάστοτε ἐκδηλούμενον λανθανόντως ἢ ἐναργῶς. Μετ' αὐτοὺς ἤρχοντο οἱ πρακτικοὶ πολιτικοὶ ἄνδρες, οἱ ἀδιαφοροῦντες καθ' ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ πολέμου, ἂν εἶνε φυσικὸν φαινόμενον, ἢ ἐθνικὴ ἀνωμαλία, ἀλλ' ἀποδεχόμενοι καὶ ἀναγνωρίζοντες αὐτὸν ὡς γεγονός, ὡς ὑφιστάμενον, ὡς τελεσιουργὸν πρὸς τοὺς φιλοδόξους σκοποὺς καὶ τὰς τάσεις τῶν ἀτόμων καὶ τῶν ἐθνῶν, τῶν δυναστῶν καὶ τῶν λαῶν, ὡς δυνάμενον νὰ προβιβάσῃ τὰ ἠθικὰ καὶ ὑλικὰ αὐτῶν συμφέροντα.

Ὑπῆρχον καὶ ἐν Γαλλίᾳ καὶ ἐν Γερμανίᾳ ἀπὸ μακροῦ χρόνου οἱ θιασῶται τῆς διὰ τοῦ πολέμου διαλύσεως τῆς προαιωνίου ἐχθροπαθείας μεταξὺ τῶν δύο λαῶν. Οἱ φίλοι τῆς εἰρήνης ἐκηρύσσοντο ἰδεολόγοι, ἐπιζητοῦντές τι χιμαιρικόν, ἀντίθετον πρὸς τοὺς νόμους τῆς ἱστορίας. Τὸ ᾄσμα τοῦ Ῥήνου ἐμελετᾶτο ὑπὸ παντοίας ἐπόψεις καὶ ὑπὸ τῆς πολιτικῆς, καὶ ὑπὸ τῆς ἱστορίας, καὶ ὑπὸ τῆς γεωγραφικῆς ἐπιστήμης. Οὕτως ἐξωθοῦντο τὰ πράγματα ἀφ' ἡμέρας εἰς ἡμέραν εἰς τὴν ῥῆξιν, εἰς τὸν πόλεμον, εἰς τὴν καταστροφήν. Μεθ' ὅλην τὴν ἀντίθετον ἐργασίαν ὑπὲρ συμφιλιώσεως τῶν δύο λαῶν, ὑπὲρ τῆς καταρτίσεως ἰσχυροῦ τινος γαλλογερμανικοῦ συνδέσμου, παράγοντος πολιτισμοῦ, ὃν προεκήρυττον ἀπὸ μακροῦ χρόνου κοσμοπολιτικά τινα πνεύματα καὶ ἐν Γαλλίᾳ καὶ ἐν Γερμανίᾳ, ἡ ἱστορικὴ εἱμαρμένη προπαρεσκεύαζεν ἀναποδράστως τὸν αἱματηρὸν πόλεμον. Τί ἠδύνατο νὰ ἰσχύσῃ ὁ ἰδεολόγος **Börne**, καὶ οἱ ἐπὶ τὸν κοινωνισμὸν ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς τραπέντες **Arnold Ruge** καὶ **Carl Marx** ἀπέναντι τῆς τραχείας φιλοπάτριδος γλώσσης τοῦ Γαλατοφάγου (**Franzosenfresser**) **Menzel** καὶ τῶν ὁμοφρόνων φανατικῶν, τῶν μὴ διορώντων ἀλλαχοῦ τὴν ἀνόρθωσιν, τὴν ἑνότητα τῆς πατρίδος των, ἢ ἐν τινι πάλῃ μεταξὺ τῶν δύο τούτων λαῶν; Ἐν Γαλλίᾳ ἀφ' ἑτέρου οἱ ἐνθουσιασταὶ τῆς Ὑπατείας καὶ τῆς Αὐτοκρατορίας, οἱ φιλόδοξοι πάντων τῶν πολιτικῶν κομμάτων, οὐδαμοῦ ἔβλεπον ἑκάστοτε τὴν προχειροτέραν διέξοδον τῆς πολιτικῆς αὐτῶν ἐπιτυχίας, ἢ ἐν τῇ ἐπεκτάσει τῶν γαλλικῶν ὁρίων μέχρι τῆς ἑτέρας τῶν ὀχθῶν τοῦ Ῥήνου, ὡς τοῦ φυσικοῦ μεταξὺ τῶν δύο χωρῶν συνόρου. Οἱ ἐπὶ τῶν κορυφῶν τοῦ πολιτισμοῦ ἱστάμενοι ἀμφότεροι οὗτοι λαοὶ κατείχοντο ἄρα ὑπὸ τῶν ἀγριωτάτων ἐνστίκτων τῆς ἀλληλοφαγίας, τῆς καταστροφῆς, τοῦ θριάμβου τοῦ ἑνὸς ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ ἑτέρου. Δὲν ἦτο ἀνάγκη μεγάλων, οὐσιαστικῶν ἀφορμῶν πρὸς ἔκρηξιν τοῦ ἀνιέρου τούτου πολέμου. Ὁ πραγματικὸς αἴτιος ἑνὸς πολέμου, ἔλεγεν ὁ Μοντέσκιος, δὲν εἶνε ὁ κηρύττων αὐτόν, ἀλλ' ὁ καταστήσας ἀναγκαῖον. Λοιπὸν ἀμφότεροι οἱ λαοὶ κατέστησαν αὐτὸν τοιοῦτον. Ἡ ἀμερόληπτος ἱστορία δὲν δύναται νὰ ἐκδώσῃ διάφορον ἐτυμηγορίαν, ἢ νὰ κηρύξῃ ἀμφοτέρους ὑπευθύνους ἐπὶ τῇ αἱματοχυσίᾳ ταύτῃ, ἐξ ἧς ἐπῆλθε μὲν ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ἑνότης τῆς Γερμανίας, ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου, παραλλήλως τῷ μεγάλῳ τούτῳ γεγονότι, παρείπετο ἀναγκαίως ἡ πτῶσις καὶ ἡ ἐλάττωσις τῆς γαλλικῆς δυνάμεως.

Cosi va il mondo, θὰ ἔλεγεν ἀδιάφορος ἑρμηνευτὴς τῆς ἱστορίας. Ἂν δὲν ἐπήρχοντο ἐκ διαλειμμάτων οἱ μεγάλοι οὗτοι κλονισμοὶ ἐν τῇ βιολογικῇ ἀνελίξει τῶν λαῶν, τί θὰ ἦτο ἡ ἀνθρωπότης, ἐστερημένη φιλοδοξίας, ἄνευ ποιήσεως, τέχνης, ἰδεώδους, τῶν αἰσθημάτων ἐκείνων, τῶν κρατυνόντων τὴν ἐσωτερικὴν τῶν λαῶν συνείδησιν, τῶν ἀναπτυσσόντων τὰς φυσικὰς αὐτῶν δυνάμεις, τῶν παροτρυνόντων αὐτοὺς κατ' ἐξοχὴν πρὸς τὴν ἄμιλλαν, τὸν συναγωνισμόν, τὴν εὐημερίαν, τὴν πρόοδον; Τίς θέλει διαμφισβητήσει τὰ ἀποτελέσματα τῶν μεγάλων τούτων συγκρούσεων, τὴν ἐπίδρασιν αὐτῶν ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ, ἠθικοῦ, πνευματικοῦ καὶ οἰκονομικοῦ ὀργανισμοῦ καὶ βίου τῶν λαῶν; Ἤθελε παραγάγει τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα τὰ μεγάλα μνημεῖα τῆς Ἰνδικῆς, ἔγγραφα καὶ ἄγραφα, ἄνευ τῆς κολοσσιαίας πάλης μεταξὺ Ἰθαγενῶν καὶ ἐπηλύδων Ἀρίων, τῆς τοσοῦτον μεγαλοπρεπῶς περιγραφείσης ἐν ταῖς ἐνδικαῖς ἐποποιίαις; καὶ τί θὰ ἦτο ὁ αἰὼν τοῦ Περικλέους, ἂν μὴ προηγοῦντο τὰ Περσικά, ἢ ὁ αἰὼν τοῦ Αὐγούστου, ἢ ὁ τῆς Ἀναγεννήσεως, ἢ ἡ μετὰ τοὺς εὐρωπαϊκοὺς πολέμους κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαετηρίδα τοῦ παρελθόντος αἰῶνος καὶ κατὰ τὰς δύο πρώτας τοῦ ἐνεστῶτος ἐπελθοῦσα λαμπρὰ περίοδος ἔν τισι χώραις τῆς Εὐρώπης πνευματικῆς, κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς ἀναπτύξεως, ἄνευ τῶν αὐτῶν αἰτίων; Τοιουτοτρόπως φαίνεται δίκαια λέγων ὁ συγγραφεὺς ἐκεῖνος, ὁ εἰπών, ὅτι πᾶν τὸ ἄδικον φαινόμενον ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τοῦ παγκοσμίου δικαίου, δύναται νὰ καταστῇ δίκαιον, ἐξεταζόμενον ἀπὸ τῆς εὐρυτέρας ἀπόψεως τῆς παγκοσμίου ἱστορίας. Ἡ ἀνθρωπότης φαίνεται σκαιῶς ἀγωνιζομένη, ἀλληλοβιβρωσκομένη ὡς ἄθροισμα ἀτόμων, φυλῶν, ἐθνῶν· ἀλλ' ἐν τῷ συνόλῳ αὐτῆς ἐξεταζομένη, βαίνει πρὸς τὴν πρόοδον καὶ τὴν τελειότητα διὰ τοιούτων ἀπαισίων δοκιμασιῶν. Ἡ ἱστορία, ἡ πολιτικὴ πιστοποιοῦσι τὸ φαινόμενον τοῦτο ψυχρῶς, ξηρῶς, ἄνευ περιφράσεων, ἄνευ τῆς ἐναντίας διαμαρτυρίας τῆς συνειδήσεως τῶν λαῶν. Αἱ μεμονωμέναι φωναὶ θεωρητικῶν τινῶν τῆς ἐπιστήμης καὶ τοῦ δικαίου ἥκιστα δύνανται νὰ κατισχύσωσιν ἀπέναντι τῆς ὁμοφωνίας τῆς πλειονοψηφίας. Ὁ πόλεμος εἶνε δυστυχὴς ἀφ' ἑνὸς πραγματικότης, ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου εἶνε τὸ ὕψιστον ἠθικὸν ἑλατήριον καὶ ἰδεῶδες, τὸ δυνάμενον νὰ συντηρήσῃ καὶ νὰ κρατύνῃ τοὺς λαούς. Τίς δύναται νὰ ὑποστηρίξῃ ἀντίθετον γνώμην, ἐπιβεβαιουμένην ὑπὸ τῶν πραγμάτων, καθιερουμένην ὑπὸ τῆς ἱστορίας;

Δὲν ἀρνοῦμαι ἀλήθειάν τινα πάντων τούτων τῶν ἐπιχειρημάτων. Καὶ ἄνευ τῆς ἱστορίας ἀρκεῖ δυστυχῶς ἡ ἐλαχίστη παρατήρησις καὶ ψυχολογικὴ ἐξέτασις τῶν ἀτόμων καὶ τῶν λαῶν. Ὁ περὶ ὑπάρξεως ἀγὼν ἐν τῷ καθόλου βίῳ τῆς ἀνθρωπότητος δὲν εἶνε μεταφυσικὸν δημιούργημα, δυσχερῶς δυνάμενον νὰ πιστωθῇ καὶ ὑπὸ τῆς φυσιολογίας καὶ ὑπὸ τῆς ἱστορίας. Πάντα τὰ ἐν τῷ κόσμῳ διακινεῖ ἀπόκρυφός τις ὁρμή, ἧς συνέπεια εἶνε αἱ διαρκεῖς ἐν τῷ φυσικῷ βίῳ ἀντιθέσεις, ὅσον καὶ ἐν τῷ ἠθικῷ, καὶ ἀφ' ὧν ἔπεται κατ' ἀνάγκην ἡ μεγαλοπρεπὴς σύνθεσις ἀμφοτέρων τούτων τῶν κόσμων. Ἀλλὰ δὲν δύναται ἡ πάλη αὕτη, αἱ σκαιαὶ ἀντιθέσεις νὰ λάβωσι κανονικώτερον τύπον καὶ χαρακτῆρα; νὰ μετατεθῇ ἐπὶ ἄλλου πεδίου, εὐγενεστέρου καὶ ἀνθρωπινωτέρου, ὁ μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων συναγωνισμός; Μήπως δὲν ὑπάρχει καὶ ἄνευ τοῦ πολέμου πάλη, καὶ ἄμιλλα, καὶ δρᾶσις, ἀλλὰ καὶ ζωὴ καὶ δημιουργία; *That is the Question.* Ποῖος Οἰδίπους θὰ εὕρῃ τὴν λύσιν τῆς

Σφιγγὸς ταύτης; Ἂς ἀφεθῶμεν εἰς τὰς ἀποκαλύψεις καὶ τὴν πραγματικότητα τοῦ μέλλοντος. Ἐπὶ τοῦ παρόντος, ὅταν ἀπὸ τῆς ἀκαδημαϊκῆς ἕδρας τοῦ ἐν Βερολίνῳ πανεπιστημίου ἐπιστήμων ἀνήρ, Γάλλος μάλιστα τὴν καταγωγήν [1], προκηρύττει ἐν ἐπισήμῳ αὐτοῦ λόγῳ τὴν ἐξόντωσιν τῶν Γαλλων, ὡς τῶν Ἐρυθροδέρμων τῆς Εὐρώπης, ὡς ἐχθρῶν τῆς προόδου τῶν λαῶν, οἱαδήποτε κατὰ τοῦ πολέμου ἀποστροφὴ διατελεῖ ἐστερημένη πάσης σημασίας καὶ παντὸς κύρους, ἀξία μόνον τῶν ἐνθουσιαστῶν τῆς αἰωνίας εἰρήνης καὶ τῶν ἰδεολόγων τῆς ὁμοσπονδίας καὶ τῆς ἀδελφότητος τῶν λαῶν. Ἐνώπιον τῆς ἱστορικῆς πραγματικότητος ἐκλείπουσι τὰ ἄσαρκα φαντάσματα, ὡς οἴχονται πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ ἡλίου οἱ ἀτμοὶ καὶ ἡ ὁμίχλη τῆς πρωΐας.

Τοιαῦτα ἐσκεπτόμην καθ' ὅλην ἐκείνην τὴν ἡμέραν τοῦ ἐνθουσιασμοῦ, τῆς φιλοπατρίας, τῆς ἐξάψεως, τῶν ζωηρῶν αἰσθημάτων, ἅτινα ἐξαπίνης εἶχον καταλάβει τὴν τέως ἤρεμον εἰδυλλιακὴν πόλιν. Τὴν νύκτα γενικὴ φωταψία εἶχε συνεχίσει τὴν λαμπρότητα τῆς ἡμέρας. Ἄνωθεν, ἐπὶ τοῦ οὐρανοῦ, ἐφωτοβόλουν τὰ ἄστρα χαρμοσύνως, οἱονεὶ ὑποβοηθοῦντα τὸ ἔργον τῶν ἀνθρώπων. Ὁ Σεπτέμβριος εἶνε ἴσως ὁ ὡραιότατος τῶν μηνῶν τῆς Γερμανίας· ἡ φύσις δὲν φέρει μὲν πλέον τὴν ζωὴν τῆς ὥρας τοῦ ἔαρος καὶ τοῦ θέρους, ἀλλ' οὐχ' ἧττον περιβάλλεται διά τινος γοητευτικῆς μαγείας καὶ τὴν νύκτα καὶ τὴν ἡμέραν· προαγγέλλει τὸν ἐπερχόμενον χειμῶνα καὶ θέλει νὰ παράσχῃ τὴν τελευταίαν εὐχαρίστησιν εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Γλυκύθυμος μελαγχολία καταλαμβάνει τὴν ψυχήν, ῥεμβασμὸς πρός τινα ἔξω τῶν αἰσθήσεων κόσμον. Διατὶ ὁ βίος οὗτος, ἐν τῇ πραγματικότητι αὐτοῦ, νὰ ἦνε τοσοῦτον ἀκανθώδης, ἀκανόνιστος, ἀνιαρός; διατὶ πᾶσα κτῆσις τοῦ ὑποτιθεμένου ἰδεώδους νὰ μὴ δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ ἄνευ δυσχερῶν ἐργασίας, ἀγώνων, πόνων, θλίψεων, συμφορᾶς; Ἡ ἑορτὴ τῆς ἡμέρας μοὶ εἶχε προξενήσει ἐλαφράν τινα μελαγχολίαν. Τῆς νυκτὸς ἐπελθούσης, ἐσκεπτόμην περὶ τοῦ ποιητέου, ἐπεζήτουν διέξοδόν τινα ἀπὸ τῶν κατατρυχουσῶν με σκέψεων καὶ μεριμνῶν περὶ τῶν προβλημάτων, ἅτινα μὲ ἀπησχόλησαν καθ' ὅλην ἐκείνην τὴν ἡμέραν. Καὶ ἐν τούτοις, ἐπανηρχόμην ἀκουσίως εἰς τὰς αὐτὰς μελέτας καὶ μερίμνας, μὴ δυνάμενος ν' ἀποσπάσω ἀπ' αὐτῶν τὸ πνεῦμά μου. Ἐνώπιον τῶν δύο μεγάλων ἐκείνων ἀντιθέσεων, τοῦ αἰσθήματος τῆς φιλοπατρίας καὶ τοῦ ἐθνισμοῦ ἀφ' ἑνός, ἀφ' ἑτέρου δὲ τῆς ἀνθρωπότητος καὶ τοῦ κοσμοπολιτισμοῦ, ἃς εὕρισκον ἐξίσου γενναίας, ζωηράς, δημιουργικὰς μεγάλων ἰδεῶν καὶ γενναίας ἐργασίας ἐν τῷ βίῳ τῶν ἀτόμων καὶ τῶν λαῶν, ἠπόρουν κατ' ἐμαυτὸν εἰς τίνα νὰ παράσχω τὸ γέρας τῆς νίκης, τῆς μείζονος ἀληθείας. Τὸ ἔνστικτον τῆς αὐτοσυντηρησίας τῶν ἀνθρώπων ἐζωθεῖ αὐτοὺς κατὰ πρῶτον λόγον πρὸς τὸ ἄτομον, εἶτα πρὸς τὴν οἰκογένειαν, πρὸς τὴν πατρίδα, ὡς τὸ κεφάλαιον πάσης ὑψηλῆς ἰδέας καὶ γενναίου φρονήματος, ὡς τὸ σύνολον πασῶν τῶν ἀρετῶν ἐν τῷ περιωρισμένῳ βίῳ τῆς ἀνθρωπότητος. Ἀλλ' ἡ εὐρυτέρα μελέτη τοῦ ἀνθρώπου κατὰ χρόνον καὶ τόπον ἀποκαλύπτει εἰς αὐτόν, ὅτι δὲν εἶνε μόνον ἄτομον, οἰκογένεια, φυλὴ ἢ ἔθνος, διαβιῶν καὶ πρωταγωνιστῶν ἐντὸς ὡρισμένης γεωγραφικῆς περιφερείας, ἐντὸς χρονικοῦ τινος διαστήματος, ἀλλὰ κατ' ἐξοχὴν ἱστορικὸν ὄν, ὑπέρτερον χρόνου καὶ τόπου, συνδεόμενον δι' ὁρατῶν δεσμῶν μεθ' ὅλων τῶν ὁμοίων του, μεθ' ὧν κατ' ἀνάγκην συνδρᾷ καὶ συνεργάζεται, ἄνευ δὲ τῆς ἀρχῆς ταύτης ἡ ἱστορία, ἐστερημένη ὀργανικῆς ἑνότητος καὶ συνειδήσεως, ἤθελε παριστᾷ τὸ δυστυχὲς φαινόμενον τοῦ ἀλογίστου ἀνταγωνισμοῦ τῶν ἀτόμων, τῶν γενεῶν τῶν φυλῶν, ἐξ οὗ ἡ καταστροφὴ καὶ ἡ διάλυσις ὑπὸ τὸν νόμον τῆς ἐλλείψεως ἐνιαίας ἐργασίας καὶ ἀντιλήψεως ἀμοιβαίας τῶν ἀνθρώπων. Οὕτως, ἐνῷ διελογιζόμην μετὰ τοῦ Πλάτωνος, ὅτι πάντων τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων θειότατον καὶ εὐγενέστατόν ἐστιν ἡ πατρίς, ἐψιθύριζον ἀφ' ἑτέρου μετὰ τοῦ κόμητος Πόζα, ἀγαπῶ τὴν ἀνθρωπότητα, ὡς μέλος αὐτῆς, ὡς συνεργάτης, ἔστω καὶ ἀφανής, καὶ ἀνιστόρητος.

Παρίστατο κατὰ τὴν ἑσπέραν ἐκείνην ἐν τῷ θεάτρῳ τῆς πόλεως τὸ γνωστὸν δρᾶμα τοῦ Σχιλλέρου, Γουλιέλμος Τέλλος. Ἡ στιγμὴ ἦτο ψυχολογικῶς προσφορωτάτη. Ἐν ἀπορίᾳ περὶ ἐξευρέσεως λύσεώς τινος τοῦ ἀπασχολοῦντός με ἠθικοῦ προβλήματος, ἐσκέφθην νὰ διασκεδάσω τὰς μερίμνας μου ἐν τῇ λήθῃ τῆς ποιήσεως καὶ τῆς τέχνης, ἐν τῇ πάλῃ τῶν μεγάλων αἰσθημάτων καὶ παθῶν, ὧν τοσοῦτον ἐγίνωσκεν ὁ ποιητὴς νὰ δημιουργῇ τὴν εἰκόνα. Ἡ ἀποθέωσις τοῦ ἡρωϊσμοῦ, τῆς φιλοπατρίας, ἡ σκοπουμένη διὰ τοῦ δράματος τούτου, ἠδύνατο νὰ μὲ ἐπαναφέρῃ ἴσως εἰς τὴν ἱστορικὴν πραγματικότητα, νὰ διασκεδάσῃ τὰς χιμαιρικὰς σκέψεις τοῦ πνεύματός μου. Οὐδαμοῦ τὸ φιλόπατρι αἴσθημα καὶ ἡ ἐλευθερία ἐρριζοβόλησαν τοσοῦτον εὐσταθῶς, ὅσον ὑπὸ τὴν μεγαλοπρεπῆ φύσιν τῆς ἑλβετικῆς χώρας. Ἐντεῦθεν ἴσως ὑπὲρ πάντας τοὺς λαοὺς ὁ Ἑλβετὸς εἶνε ὁ εὐχερέστερον καταλαμβανόμενος ὑπὸ τῆς νοσταλγίας, τῆς ἀπτώτου ἀγάπης πρὸς τὴν πατρίδα. Αὕτη ἱκανοποιεῖ πάντας τοὺς πόθους του, πληροῖ τὰς προσδοκίας του.

«son verre est petit, mais il boit dans son verre». Καὶ τί ἄλλο δύναται νὰ ποθήσῃ ὁ μετριόφρων καὶ ὀλιγαρκὴς ἄνθρωπος, ὁ βιῶν ἐν τῇ λήθῃ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ εὐτυχίᾳ καὶ ἐν τῇ ἁγιότητι;

Καὶ ἔβαινον ἤδη τὴν πρὸς τὸ θέατρον ἄγουσαν. Ἀλλ' ἀγγελία, τοιχοκολλημένη ἐπί τινος κεκλεισμένης θύρας, μὲ ἀπέτρεψεν αἴφνης, ἀναγκάσασά με νὰ μεταβάλλω ἀπόφασιν καὶ νὰ διέλθω ἄλλως τὴν ἑσπέραν ἐκείνην.

(ἀκολουθεῖ)

1) Ὁ Duboys-Reymond, ὁ διάσημος τοῦ Βερολίνου φυσιολόγος, ἐκ Γάλλων μεταναστῶν καταγόμενος, συνεπείᾳ τῆς ἀνακλήσεως τοῦ Διατάγματος τῆς Νάντης, ἐν τῷ πρυτανικῷ αὐτοῦ λόγῳ, ἐν ἔτει 1870, εἶχε διατυπώσει τοιαύτην κατὰ τῶν Γάλλων εὐχήν.

ΕΡΡΙΚΟΣ ΓΑΪΝΕ

ΓΑΜΟΙ ΕΝ ΓΑΛΑΞΕΙΔΙΩ

(Συνέχεια καὶ τέλος ἴδε σελ. 284).

Καὶ ταῦτα μὲν λαμβάνουσι χώραν κατὰ τὴν Γρίτην· τὴν δὲ Τετάρτην περὶ τὴν μεσημβρίαν συνέρχονται οἱ στενοὶ συγγενεῖς τοῦ γαμβροῦ καὶ μεταβαίνουσιν ἐν πομπῇ εἰς τὸν οἶκον τῆς νύμφης, ἵνα *ἐκτιμήσωσι* τὴν προῖκα αὐτῆς. Ἐκφέρει λοιπὸν ἕκαστος τὴν γνώμην του, ἀναλόγως τῆς εἰδικότητος, ἣν ἔχει πρὸς τὸ ἔργον, εἰς ὃ ἐκλήθη, μεθ' ὃ συντάσσεται τὸ κατάλληλον *προικοσύμφωνον*.

Ἀφ' οὗ δὲ γείνῃ ἡ ἀπαραίτητος ἐν πάσῃ συναθροίσει πρὸς τὸν βάκχον σπονδή, ἄφθονος ἢ μὴ ἀναλόγως τῶν διαθέσεων τῶν παρευρισκομένων, ἀπέρχεται ἕκαστος εἰς τὰ ἴδια.

Βεβαίως τὸ ἔργον των εἶνε σοβαρόν, προκειμένου νὰ ἐλαττώσωσιν ἢ νὰ αὐξήσωσι τὴν πρὸς τὴν νύμφην ὑπόληψιν τοῦ γαμβροῦ μειοῦντες ἢ αὐξάνοντες τὴν προῖκα, διότι, ὡς νομίζω ἐγὼ τοὐλάχιστον, ἡ κάλλιον ὡς κοινῶς πιστεύεται, ἡ μεγαλητέραν προῖκα φέρουσα ἐκτιμᾶται περισσότερον, διότι ἐν τῇ ἐποχῇ τοῦ ὑλισμοῦ πᾶν εὐγενὲς αἴσθημα κατεπνίγη· ἡ ἀρετή, ἥτις ἔπρεπε πανταχοῦ νὰ διαλάμπῃ, μένει κεκρυμμένη, καθότι τὰ κάλλη της κρύπτονται ὑπὸ ῥακῶδες περίβλημα, ἐν ᾧ τὸ ὁλοσηρικὸν καὶ οἱ θυσσανώδεις καὶ περίχρυσοι μανδύαι καλύπτουσιν, οὐχὶ παντοτε—ἄπαγε τῆς βλασφημίας—τὴν ἐξαχρείωσιν καὶ τὴν διαφθοράν.

Διατὶ ὁ σύνδεσμος οὗτος, ὁ γάμος, νὰ μὴ εἶνε ἀποτέλεσμα εἰλικρινοῦς ἀγάπης, ἐκτιμήσεως, ὑπολήψεως; διατὶ νὰ πρωτοστατῇ τὸ συμφέρον ἡ ἰδιοτέλεια ἡ χαμέρπεια; Βεβαίως ἂν συνυπάρχῃ ὁ πλοῦτος εἶνε ἓν ἔτι κόσμημα καθιστῶν φαεινοτέραν τὴν οὐρανίαν αἴγλην τῆς ἀρετῆς.

Φανταζομαι κοινωνίαν διαβιοῦσαν ἐν εἰρήνῃ, ὁμονοίᾳ, ἀγάπῃ καὶ εἰλικρινεῖ ἀμοιβαίᾳ ἐκτιμήσει ἐν ποίῳ σημείῳ εὐδαιμονίας εὑρίσκεται. Δὲν ἔχω βεβαίως τὴν ἀπαίτησιν νὰ ἠθικοποιήσω καὶ διδάξω τὴν κοινωνίαν· ὁμολογῶ ὅτι δὲν εἶνε

ἔργον ἐμοῦ στερουμένου πείρας καὶ τόσων ἄλλων προαπαιτουμένων, ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου νομίζω ὅτι ἀλγῶν καὶ αἱμάσσων τὴν καρδίαν, διότι βλέπω τὴν τοιαύτην κατάστασιν, δύναμαι νὰ ἐκφράσω ὅ,τι αἰσθάνομαι.

Ἀλλὰ καὶ πάλιν παρεξετράπην καὶ ἐπανορθῶ τὸ σφάλμα μου. Τὴν Παρασκευὴν λαμβάνει χώραν τὸ *στέργιωμα* τῶν ἐνδυμάτων τῆς νύμφης· συνέρχονται δηλ. αἱ φίλαι εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς, ἔνθα κατὰ σειρὰν ἄδουσι διάφορα ᾄσματα, ἐν ᾧ συγχρόνως τοποθετοῦσιν ἐπὶ τῶν τοίχων καὶ τῶν ἄλλων μερῶν τῆς αἰθούσης καταλλήλως, ἀναλόγως ἐννοεῖται τῆς καλλαισθησίας των, τὰς διαφόρους ἐνδυμασίας τῆς νύμφης πρὸς κοινὴν ἐπίδειξιν.

Τοῦτο εἶνε ἀνάλογον πρὸς τὸ ἐν ἄλλοις τόποις ὡς ἐν Ἀθήναις λ. χ. ἐπικρατοῦν ἔθιμον καθ' ὃ περιφέρουσιν ἐφ' ἁμαξῶν τὰ ἔπιπλα τῆς νύμφης ἀπὸ τῶν ἀνακλίντρων καὶ τῆς κλίνης μέχρι τῶν ὑαλίνων δοχείων καὶ τῆς πυρολαβίδος πρὸς ἀποστόμωσιν, ἴσως τῶν κακῶν γλωσσῶν οἵτινες ἤθελον διαδόσῃ ἄλλως ὅτι τὸ *σπῆτι δὲν εἶναι νοικοκυρεμένο*.

Ἐκ τῶν πολλῶν ᾀσμάτων παρατίθεμαι ἓν

Τρία χρυσᾶ γαρούφαλα
σὲν' ἀσημένιο τάσι
τἀνδρόγυνο ποῦ γίνεται
νὰ ζήσῃ νὰ γεράσῃ
νὰ ζήσῃ χρόνους ἑκατὸ
καὶ νὰ τοὺς ἀπεράσῃ
καὶ τὰ ψιλὰ πουκάμισα
ὅλα νά τα χαλάσῃ.

Περατωθείσης δὲ τῆς ἐνασχολήσεως ταύτης τῶν *ἀκολούθων* τῆς νύμφης γίνεται ἔναρξις τοῦ χοροῦ, ἀνακρουούσης τῆς μουσικῆς τὰ κατάλληλα τεμάχια. τὴν μουσικὴν ταύτην ἀποστέλλει ὁ γαμβρὸς πρὸς διασκέδασιν τῆς συνοδείας τῆς μελλούσης *ὁμοκοίτιδος*.

Ὑπὸ τὸν ἦχον λοιπὸν τοῦ τετραχόρδου καὶ τῆς κιθάρας ἄρχονται πᾶσαι ὀρχούμεναι λαμβανούσης μέρος, ὡς εἰκός, καὶ τῆς νύμφης χάριν τῆς ὁποίας γίνονται αἱ προετοιμασίαι.

Ἐπικρατεῖ δὲ συνήθεια ὅπως κατὰ τὴν ἀποκλειστικῶς γυναικείαν ταύτην ἑορτὴν μὴ λαμβάνῃ μέρος ἀνήρ τις, ἵνα οὕτω μόνον ἡσυχον καὶ ἄνευ πειρασμῶν διασκεδάσῃ τὸ γυναικεῖον φῦλον. Καὶ ἡ διασκέδασις δ' αὕτη διαρκεῖ ἐφ' ὅσον ἐκτείνεται ἡ διάθεσις καὶ ἡ ὀρχηστικὴ ἱκανότης τῆς νύμφης καὶ τῶν πρωταγωνιστριῶν.

Πρὸς τὸ ἑσπέρας προσκαλοῦνται ὁ γαμβρὸς ὁ παράνυμφος καί τις ἄλλος στενὸς συγγενής, ἵνα ἐπισφραγίσωσι τὴν ἀποκλειστικῶς, ὡς ἔφθην εἰπών, γυναικείαν ταύτην τελετήν.

Πρὶν ἀναχωρήσῃ τοῦ οἴκου τῆς νύμφης ὁ γαμβρὸς κρύπτει ἐντὸς τῶν ἐκτεθειμένων ἐν τῇ αἰθούσῃ ἐνδυμάτων νόμισμά τι χρυσοῦν ἢ ἀργυροῦν, πᾶσαι δὲ αἱ νεάνιδες πυρετωδῶς προσπαθοῦσι πρὸς ἀνεύρεσιν αὐτοῦ· μακαρίζεται δὲ ἡ ἀνευρίσκουσα τοῦτο, διότι θεωρεῖται ὡς καλὸς οἰωνὸς *καλὸ ριζικὸ* διὰ τὸ μέλλον της· προσομοιάζει δηλ. κατὰ τὰ φαινόμενα μὲ τὸ ἀργυροῦν ἢ χρυσοῦν νόμισμα τὸ τιθέμενον ἐντὸς τῆς *βασιλόπιτας* κατὰ τὴν πρώτην τοῦ ἔτους, ὅτε καὶ πάλιν ὁ εὑρίσκων θεωρεῖται ὡς ἔχων *καλὸ ριζικό*.

Καὶ αἱ λοιπαὶ δὲ συγγενεῖς τῆς νύμφης αἱ λαμβάνουσαι μέρος κατὰ τὸ στέργιωμα, καθ' ἣν ὥραν τοποθετοῦνται τὰ ἐνδύματα καὶ ἐν γένει ἡ προῖξ, βίπτουσι σακχαρωτὰ καὶ ὄρυζαν γίνονται δηλ. τὰ λεγόμενα *ραντίσματα* τὰ διὰ τῆς ὀρύζης, φαίνεται, ἐπεύχονται πολυτεκνίαν διὰ δὲ τῶν σακχαρωτῶν βίον εὐδαίμονα καὶ ἀπηλλαγμένον θλίψεων καὶ λυπῶν. Ἐν γένει δέ τις ἐξεταζων ἐν λεπτομερείᾳ τὰ ἔθιμα ταῦτα θέλει παρατηρήσῃ, ὅτι οὐδὲν γίνεται ἀσκόπως καὶ ἄνευ τῆς προσηκούσης ἀποδόσεώς του.

Τὸ Σάββατον Μ. Μ. συνέρχονται οἱ συγγενεῖς τῆς νύμφης καὶ τοῦ παρανύμφου ἕκαστος παρὰ τῷ πλησιεστέρῳ συγγενεῖ του. Ἐκεῖ δὲ ἀναμένουσι τὴν ἔλευσιν τῶν *παλληκαριῶν* ἐρχομένων ἐκ μέρους τοῦ γαμβροῦ καὶ φερόντων ὡς σῆμα φιάλην οἴνου ἣν κρατεῖ παῖς μὲ *μάνα* καὶ *πατέρα*.

Ἡ συνοδεία δ' αὕτη λαμβάνει ἐκ τοῦ οἴκου τῆς νύμφης καὶ τοῦ παρανύμφου τοὺς συγγενεῖς καὶ ὁδηγεῖ αὐτοὺς εἰς τὸν οἶκον τοῦ γαμβροῦ. Ἐκεῖ δὲ ὑπὸ τὰς ἀνακρούσεις τῆς μουσικῆς καὶ τὰς πρὸς τὸν θεὸν τῆς ἀμπέλου σπονδὰς λαμβάνουσι τὰ πρὸς τὴν νύμφην *δῶρα* τοῦ γαμβροῦ δηλ. τὸ νυμφικὸν φόρεμα καὶ τὰ χρυσᾶ ἢ ἀργυρᾶ κοσμήματα, δι' ὧν θέλει στολισθῇ κατὰ τὴν Κυριακήν, τὴν ἐπίσημον δηλονότι ἡμέραν τοῦ γάμου.

Ἀφ' οὗ ὁ ὅμιλος τῶν συγγενῶν, τὸ *συγγενολόγι* φέρῃ εἰς πέρας τὴν ἀποστολήν του δηλ. παραδώσῃ τὰ δῶρα εἰς τὴν νύμφην ἀπέρχεται εἰς τὰ ἴδια δηλ. οἱ τοῦ γαμβροῦ συγγενεῖς εἰς τὸν οἶκον του οἱ τῆς νύμφης ἐπ' ἴσης καὶ οὕτω καθεξῆς. Ἐκεῖ ἐννοεῖται, συνέρχονται οὐχὶ ὅπως φιλοσοφήσωσιν, ἀλλ' ὅπως φάγωσι πίωσι καὶ ἐν γένει διασκεδάσωσιν.

Περὶ τὴν ἑσπέραν παρατίθεται πλούσιον δεῖπνον ἐν τῇ οἰκίᾳ τῆς νύμφης· προσκαλεῖται δὲ ὁ γαμβρὸς μετὰ τῶν γονέων του καὶ ὁ παράνυμφος· μετὰ δὲ τὴν βρῶσιν καὶ τὴν ἄρθονον πόσιν ἄρχεται ὁ χορὸς μέχρι τοῦ μεσονυκτίου ἐξακολουθῶν.

Τὰ κατὰ τὴν Κυριακὴν

Λίαν πρωΐ ἐγείρονται οἱ ἐν τῷ οἴκῳ τῆς νύμφης, ἵνα ἑτοιμάσωσι τὴν προῖκα, διότι περὶ τὴν 8ην ἔρχονται τὰ *παλληκάρια* τοῦ γαμβροῦ ἵνα παραλαβωσιν αὐτήν.

Τὰ λεπτότερα τῶν πραγμάτων οἷον σινδόνες, χιτῶνες, ῥινόμακτρα, περικνημῖδες καὶ ἐν γένει τὰ τοῦ ἱματισμοῦ τίθενται ἐντὸς τῶν δύο κιβωτίων (φορτσερίων) ἅτινα καὶ φέρουσι τὰ παλληκάρια πρὸ τῶν ἄλλων *προικοδαφόρων*.

Φροντίζουσι δὲ αἱ περὶ τὴν τακτοποίησιν ἀσχολούμεναι νεάνιδες νὰ κρύψωσι πρᾶγμά τι· ἀφ' οὗ δὲ ἀπομακρυνθῇ ἡ συνοδεία ἐξέρχονται καὶ δεικνύουσι τὰ κρυβέντα πράγματα, ὥστε ἀναγκαζονταί τινες τῶν ἀκολούθων νὰ ἐπιστρέψωσι καὶ λάβωσιν αὐτά.

Πρὸ τῆς ἀναχωρήσεως των ἐφ' ἑνὸς τῶν *φορτσερίων* κάθηται παῖς τις στενὸς συγγενὴς τῆς νύμφης, ὅστις δὲν ἐπιτρέπει νὰ παραλάβωσι τὸ κιβώτιον ἄνευ ἀμοιβῆς τινος, *μπαξίς*.

Ἡ συνοδεία ἡ φέρουσα τὰ προικῷα πορεύεται ὡς ἑξῆς.

Προπορεύονται παῖδες κρατοῦντες τὰ χάλκινα ἀγγεῖα τοῦ μαγειρείου καὶ τὰ διὰ τὰς ἄλλας οἰκειακὰς ἀνάγκας χρησιμεύοντα, ἅτινα καὶ κρούουσι διὰ λίθων ἢ ξύλων.

Κατόπιν ἀκολουθοῦσι τὰ ὑποζύγια τὰ φέροντα τὰ κιβώτια, ἐν οἷς εὑρίσκονται τὰ πολυτιμότερα πράγματα· ἐφ' ἑνὸς δὲ τῶν κιβωτίων τούτων θέτουσι καὶ τὸ ἀπαραίτητον μετάξινον ἐφάπλωμα.

Μεθ' ὅλα ταῦτα ἀκολουθοῦσι τὰ παλληκάρια ἐν συνοδείᾳ μουσικῆς ἀνακρουούσης καταλλήλως.

Ἤδη ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ γαμβροῦ ἀναμένει τοὺς ἀπεσταλμένους τράπεζα μεθ' ὑπτῶν ἀμνῶν καὶ ἀρθόνου οἴνου, ἔνθα τὸ *ρίχνουν στὰ καλὰ* μέχρι τῆς δωδεκάτης, ὅτε ἀποχωροῦσι πάντες, προσδιορίζεται δὲ καὶ ἡ ὥρα, καθ' ἣν θέλει λάβῃ χώραν ἡ στέψις.

Κατὰ τὴν προσδιορισθεῖσαν ὥραν στέλλονται πάλιν τὰ παλληκάρια τοῦ γαμβροῦ καὶ φέρουσι τὸν παράνυμφον· οὕτω δὲ πάντες ὁμοῦ μεταβαίνουσιν εἰς τὸν οἶκον τῆς νύμφης.

Τὴν ἀφιξίν των ἀναμένει γυνή τις φέρουσα *δαμασκὶ μανδίλι* καὶ ζακχαρωτὰ ἅτινα δίδει εἰς τὸν γαμβρὸν καὶ τοὺς ἀκολούθους του· μετὰ τοῦτο δὲ τῷ ἀποτείνει τὴν εὐχὴν *νὰ ζήσετε, νὰ γεράσετε, νὰ τὰ χιλιάσετε* χαρίζουσα αὐτῷ συγχρόνως τὸ μανδίλιον.

Περατωθεισῶν τῶν διατυπώσεων τούτων εἰσέρχεται εἰς τὸν οἶκον ὁ γαμβρός, ὅπως λάβῃ τὴν νύμφην καὶ ὁδηγήσῃ αὐτὴν εἰς τὸν ναὸν πρὸς ἐπιτέλεσιν τοῦ μυστηρίου. Ἡ νύμφη λίαν συγκεκινημένη ζητεῖ τὰς εὐλογίας τῶν γονέων της· ἐννοεῖται δὲ ὅτι τοιαύτη σκηνὴ εἶνε λίαν συγκινητική.

Ἤδη ἡ συνοδεία ἐξέρχεται, προπορευομένων τῶν μελλονύμφων καὶ διευθύνεται πρὸς τὸν ὡρισμένον ναόν· ἐννοεῖται ὅτι καθ' ὅλον τὸ διάστημα τοῦτο τὸ ῥάντισμα καὶ αἱ εὐλογίαι τῶν παρισταμένων εἶνε ἀκατάπαυστοι.

Τελεσθέντος τοῦ μυστηρίου πάντες οἱ παριστάμενοι πορεύονται εἰς τὸν οἶκον ἔνθα θέλουσι καταλύσῃ οἱ νεόγαμοι καὶ ἐπεύχονται αὐτοῖς τὰ βέλτιστα.

Τὴν ἑσπέραν ἑτοιμάζεται δεῖπνον ἐν ᾧ παρακαθηνται οἱ στενότεροι τῶν συγγενῶν καὶ φίλων· λαμβάνει δὲ πέρας ἡ ἑορτὴ αὕτη περὶ τὴν 10 ἢ 11, ὅτε ἕκαστος ἀπέρχεται εἰς τὰ ἴδια.

Ταῦτα καὶ κατὰ τὴν Κυριακήν, τὴν δὲ δευτέραν γίνονται τὰ *μεθεόρτια*. Τὴν πρωΐαν δηλ. ἀποστέλλει ἡ νύμφη τῷ παράνυμφῳ ὡς δῶρον ἓν ὑποκάμισον ἓν ζεῦγος περικνημίδων καὶ διάφορα ἄλλα εἴδη ἱματισμοῦ, ὁ δὲ παράνυμφος ἀνταποδίδει τὸ δῶρον πληρώνων τὰ ληφθέντα διὰ χρυσοῦ νομίσματος. Περὶ τὴν 3 μ. μ. παρατίθεται τὸ *τραπέζι τοῦ γοροῦ*· διαρκεῖ δὲ τὸ συμπόσιον μέχρι μεσονυκτίου ὅτε πλέον περατοῦνται καὶ αἱ ἑορταὶ τοῦ γάμου καὶ αἱ διασκεδάσεις.

Ἀλλ' ἴσως τις ἤθελέ με ἐρωτήσῃ τὰ περιγραφέντα ἔθιμα ἐκδηλοῦντα τὴν ἀγνότητα καὶ τὴν ἀφέλειαν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ διατηροῦνται μέχρι τῆς σήμερον ἢ μήπως ὁ τεθεὶς ἐνεστὼς, εἶνε ἀνάγκη νὰ μεταβληθῇ;

Δυστυχῶς δὲν θὰ εὐχαριστήσω τὸν ἐρωτήσοντά με· τινὰ τῶν ἐθίμων τούτων διατηροῦνται, τὰ πλεῖστα ὅμως ἀπέβαλον τὸν ἀληθῆ ἑλληνικὸν χαρακτῆρα, μεταδοθέντος τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ· τὰ πάντα ἤδη ἔλαβον χροιὰν εὐρωπαϊκὴν· αἱ νομιζόμεναι ἴσως περιττολογίαι ἀπεσκορακίσθησαν καὶ γίνεται πλέον ἁπλούστατα τὸ μυστήριον τοῦ γάμου, ἄνευ πολλῶν διατυπώσεων.

Μέχρι ὅμως τῶν ἀρχῶν τῆς παρελθούσης δεκαετηρίδος διετηροῦντο σῶα καὶ ἀκέραια τὰ γνησίας καταγωγῆς ταῦτα ἔθιμα, ἅτινα, ὡς ἔφθην εἰπών, ἐκφράζουσι τὸ ἀφελὲς καὶ μὴ προσπεποιημένον τοῦ ἑλληνικοῦ χαρακτῆρος.

Ι. ΚΑΡΑΚΑΤΣΑΝΗΣ.

ΑΠΟ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΕΙΣ ΧΙΟΝ

(Συνέχ. ἴδε προηγούμ. φύλλον).

Ἀρίστης τυχὸν δεξιώσεως παρά τε τῷ θείῳ μου Ἰ. Μ. καὶ παρὰ τοῖς λοιποῖς συγγενέσι καὶ φίλοις, ἐπεσκεψάμην προσκληθεὶς τὸν κ. Κ. Μ. Ἀπὸ τοῦ δώματος τῆς οἰκίας τούτου εἶδον κατὰ πρῶτον ἐν πανοράματι τὴν Καλημασίαν. Αἱ οἰκίαι ἅπασαι ἦνε λίαν γραφικαὶ τὴν θέαν, ἐν μέσῳ δένδρων ὑψούμεναι, μᾶλλον δ' ἅπαν τὸ χωρίον σειρὰ δένδρων περιβάλλει. Οἱ πολυπληθεῖς τετράπλευροι κῶνοι, τὰ δώματα ἢ αἱ εὐρεῖαι καὶ ἐπίπεδοι στέγαι, οἱ εὐάριθμοι καπναγωγοὶ καὶ ὁ μέγας, περὶ οὗ εἶπον, πύργος εἶχον ὄψιν ποικίλην καὶ, ἐπαγωγόν· Ἀλλὰ τὴν θέαν θελκτικωτέραν ἐποίει ὁ πρὸς ἀνατολὰς διαγραφόμενος κυανοῦς μεταξὺ Χίου καὶ Ἐλάσσονος Ἀσίας πορθμός, οὗ πρὸς νότον ὑψοῦντο ἥ τε Σάμος καὶ ἡ Ἰκαρία· βορειόθεν ὑψοῦτο τὸ ὄρος τοῦ Προφήτου Ἠλιοῦ, φέρον τὸ ἐπώνυμον αὐτῷ ναΐδιον. Ἐν τῇ ὑπωρείᾳ τοῦ ὑψηλοῦ τούτου βουνοῦ καὶ πρὸς νότον καὶ δυσμὰς τῆς Καλημασίας ὑψοῦται, ἐν μέσῳ πολλῶν δένδρων, τὸ περὶ οὗ ἀνωτέρω εἶπον λευκὸν τὴν ὄψιν καὶ εὐρὺ μονύδριον γυναικῶν, καλὴν ἔχον τὴν ἄποψιν.

Ἀλλ' ἐν πάσῃ τῇ ἡδονῇ καὶ γοητείᾳ τῆς θέας ἐκείνης μεγάλη θλῖψις με κατέλαβε, διὰ μιᾶς ἀναπολήσαντα τὴν ἱστορίαν τῆς πάλαι Ἰωνίας, ὅτε μέγιστα μὲν ἐγεννῶντο διάνοιαι, ἄῤῥιδοι τῆς ἀνθρωπότητος διδάσκαλοι, μέγιστα δὲ κατώρθουν ἔργα πολιτικοί, τύραννοι, στρατηγοί, μέχρι τῶν ἐν τῇ ἀπέναντι Μυκάλῃ ἄθλων τοῦ Ξανθίππου... Ἀλλ' ὅσον καὶ ἂν θρηνῇ ὁ Ἕλλην ἐπὶ τῇ τῶν χρόνων μεταβολῇ, ὁ θρῆνος αὐτοῦ εἰς οὐδὲν ἀνύττει, ἐὰν μὴ ἀφορασίσῃ ν' ἀποτινάξῃ τὸν μακραίωνα ζυγὸν ἀπὸ τοῦ ἑαυτοῦ τραχήλου... Μετὰ τὴν ἐπίσκεψιν ἐκείνην ἐξήλθομεν εἰς τοὺς ἀγρούς. Σχῖνοι. ἐλαῖαι, ἀμυγδαλέαι, παντοῖα ὀπωροφόρα δένδρα καλύπτουσι

τὴν γῆν καὶ σκιάζουσι πᾶσαν γωνίαν καὶ τὸν περίπατον ἥδιστον ἀπεργάζονται. Πάντες μ' ἐφιλοφρονοῦντο καὶ ἀμύγδαλα ἀρτιδρεπῆ προσέφερόν μοι, πληροφοροῦντές με ἅμα ὅτι οὐδεὶς ἀγρὸς μένει ἀργός, οὐδεμία γωνία γῆς ἐν Καλημασίᾳ ἀκαλλιέργητος. Περὶ τὴν ἑσπέραν ἐπεσκέψάμην τὸν ἱερέα Μ., συγγενῆ τοῦ τε θείου μου καὶ τοῦ πατριάρχου Ἰωακεὶμ τοῦ Β', περὶ οὗ, λόγου συμπεσόντος, καὶ περί τινος νῦν ἔτι μητροπολίτου Κ...., πλεῖστα τὰ ἄτοπα ἔμαθον, ἅπερ καὶ ἐνταῦθα ἠδυνάμην ν' ἀναφέρω, εἰ μὴ ἐγίνωσκον ὅτι εἶνε πασίγνωστα τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων τούτων καὶ ὅτι οἱ περὶ αὐτῶν πανηγυρικοὶ πᾶν ἄλλο εἶνε, ἢ εὔφημοι.....

Παρὰ τῷ εἰρημένῳ ἱερεῖ ἔμαθον καὶ τὴν ἐξῆς παραγωγὴν τοῦ ὀνόματος τοῦ χωρίου *Βολισσοῦ*· ὅτι τοῦτο δηλαδή, ὠνομάσθη Βολισσὸς ἢ Βελισσὸς ἀφ' ἧς ἐποχῆς ὁ ἀτυχὴς Στρατηγὸς Βελισσάριος περιπεσὼν εἰς τὴν Αὐτοκρατορικὴν δυσμένειαν ἀπεχώρησεν εἰς τὸ εἰρημένον χωρίον.

Δευτέρα, Μαΐου 22.

Περὶ μεσημβρίαν ἐπεσκεψάμην τὴν ἐν Καλημασίᾳ σχολὴν τῶν ἀρρένων. Εἶνε μακρὰ καὶ ὑψηλὴ ἡ οἰκοδομὴ αὕτη, οὖσα ἄλλοτε ναὸς τοῦ Ἁγίου Σεφάνου, ὡς δηλοῖ ἔτι καὶ τὸ κοίλωμα τοῦ ἱεροῦ βήματος. Κεῖται δ' ἐπὶ τῆς ὑψηλοτέρας ἐν τῷ χωρίῳ θέσεως, παρὰ τὴν μεσημβρινὴν ἄκραν τῆς εὐρυχώρου πλατείας, ἧς ἐν μέσῳ ὑψοῦται ὁ ἤδη μνημονευθεὶς τετράγωνος Γενουηνσιακὸς πύργος. Ὁ διδάσκαλος, οὐχὶ ἐξ ἐπαγγέλματος τοιοῦτος ὤν, ἀλλὰ τὸ ἔργον τοῦτο ἀσκῶν *ἑπτὰ περισσότερα* φιλίας ὑπεδέξατό με. Τὰ παιδία τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ *ἐμελέτων*, ὅσα δὲ εἶπέ μοι περὶ αὐτῶν ὁ διδάσκαλος ἐν συνόψει ἔχουσιν ὧδε· ἡ ἀκηδία καὶ ἀμουσία τῶν γονέων εἶναι ἀπαραδειγμάτιστος· ἀντ' ἐλαχίστης βοηθείας, ἣν αὐτοῖς παρέχονται τὰ τέκνα αὐτῶν, εἴτε ἐν ἀγροῖς εἶνε ἄλλοθέ που, εἰς οὐδὲν λογίζονται τὴν ἐκ τῆς σχολῆς ἠθικὴν τῶν παίδων αὐτῶν διάπλασιν.

Τὸν ἀπελπισμὸν τοῦτον τοῦ διδασκάλου προσεπάθησα νὰ μετριάσω, εἰπὼν ὅτι δὲν ἀρκοῦσιν ἁπλοῖ σχετλιασμοί, ἀλλ' ἀγῶνες καὶ μόχθοι τῶν κρειττόνων, πρὸς βελτίωσιν τῶν κακῶς ἐχόντων. Ὁπωσδήποτε ὅμως ὁ ἄλλως πὰν ἄλλο ὤν, ἢ διδάσκαλος ἐκεῖνος κ. Π. Μ..., ἐφάνη μοι φιλότιμος καὶ γνώστης τοῦ καθήκοντος αὐτοῦ, μορφωθεὶς ἐν τῇ μετὰ τοῦ αὐτόθι ἰατροῦ χρέη ἐπιτελοῦντος κ. Χ... Ἀπελθὼν τῆς Σχολῆς, περιῆλθον τὴν κώμην. Πᾶσαι σχεδὸν αἱ οἰκίαι αὐτῆς εἰσὶ διώροφοι, ἔνιαι δὲ τριώροφοι. Ὑπὲρ τὴν θύραν πάσης οἰκίας, ἐπὶ εὐμεγέθους τετραπλεύρου λίθου, γέγλυπται σταυρός, οὗ πέριξ δύο κλάδοι. Τούτων κάτωθεν ἀναγινώσκεται τὸ ἔτος τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ οἴκου πλεῖστοι δὲ τούτων ἔφερον χρονολογίαν ἐκ τῆς τή ἑκατονταετηρίδος, ἄλλαι δὲ ἔτη τῶν ἀρχῶν τῆς ιθ'. Τοιαύτας χρονολογίας εἶδον καὶ χθές, τὸν *Κάμπον* διαβαίνων. Ἡ ἐγχάραξις αὕτη τοῦ ἔτους τῆς οἰκοδομῆς, τοῦ σταυροῦ καὶ τῶν περὶς κλάδων, ἀρίστην ἐμποιεῖ αἴσθησιν, καὶ διότι ἐνὶ καὶ μόνῳ βλέμματι ἀναγινώσκεις τὴν ἱστορίαν τῶν πρὸ ὀφθαλμῶν τεκτονικῶν ἔργων, καὶ διότι δῆλον γίνεται ὅτι οἱ ἄλλως παμπόνηροι κάτοικοι ἐνθυμοῦνται τοὐλάχιστον τὸ ἐκ Θεοῦ ἄρχεσθαι καὶ εἰς Θεὸν ἀναπαύεσθαι...

Πρὸς ἑσπέραν οἰκαδε ὑποστρέφων συνήντησα ὁμιλόν τινα χωρικῶν καὶ εἶπον αὐτοῖς ὅσας περὶ τῆς μὴ εἰς τὸ σχολεῖον ἐνδελεχοῦς φοιτήσεως τῶν τέκνων αὐτῶν, ἤκουσα παρὰ τοῦ διδασκάλου μεμψιμοιρίας. Οἱ ἄνθρωποι ἀπολογούμενοι ἀπεκρίναντο ὅτι δεξιὰ χεὶρ αὐτῶν εἶνε τὰ ἑαυτῶν τέκνα ὀρρενά τε καὶ θήλεα καὶ οὐδαμῶς ἠθέλησαν νὰ ἀποδεχθῶσιν ὅτι πολλῷ μείζων θὰ εἶνε ἡ ὠφέλεια αὐτῶν, ὅταν παιδεύωσι τὰ τέκνα αὐτῶν, ἢ ὅταν μόνον τὴν δύναμιν τῶν βραχιόνων αὐτῶν ἐκμεταλλεύωσι.

Ἆρά γε οἱ ἁπανταχοῦ Ἕλληνες γεωργοὶ καὶ χωρικοὶ εἶνε ὅσον καὶ οἱ Χῖοι χωρικοὶ φιλόστοργοι;....

Μαΐου 23.

Σήμερον ἀνῆλθον εἰς τὸν Γενουηνσιακὸν πύργον, ὑψούμενον, ὡς εἶπον, ἐν μέσῃ τῇ Καλημασίᾳ. Ὑπὸ τὸ Ἰσόγαιον αὐτοῦ ὑπάρχει μεγίστη δεξαμενή· ἄνωθεν αὐτῆς πελώρια τετράγωνα κτίσματα στηρίζουσι τὰς ὑπερτέρας ὀροφάς. Εἰς τὴν ἀμέσως μετὰ τὸ Ἰσόγαιον ὀροφὴν ἀνῆλθον, ὁδηγούμενος ὑπό τινος παιδίου, διὰ λιθίνης, πλατείας καὶ κατεστραμμένης κλίμακος. Ἡ ὀροφὴ αὕτη οὐδαμῶς διαφέρει τῆς ἰσογαίου. Τὰ αὐτὰ τετραγωνα στηρίγματα, οἱ αὐτοὶ θόλοι, αἱ αὐταὶ διαστάσεις. Καὶ ἡ δευτέρα δὲ καὶ τρίτη ὀροφὴ ὅμοιαι κατὰ πάντα πρὸς τὰς δύο πρώτας. Αἱ μεταξὺ τῶν ὑποστηριγμάτων τῶν θόλων ἀποστάσεις εἶνε εὐρεῖαι, ἑκάστη ἀποτελοῦσα χώρισμα, ὅπερ δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς θάλαμος. Ἐπί τινος τῶν πλευρῶν φαίνεται σκοτεινόν τι ἄνοιγμα, ὅπερ εἶνε ἡ τὰ ὕδατα εἰς τὴν δεξαμενὴν διοχετεύουσα ὑδρορρόα.... Διὰ στενῆς τινος καὶ κατερραγμένης κλίμακος ἀνήλθομεν εἰς τὸ *δῶμα* ἢ τὴν στέγην, ἐστρωμένην οὖσαν ὑπ' ἀμμοκονίας, ἀναμίκτου ἐξ ἐρυθροχρόων λιθαρίων. Ἡ στρῶσις αὕτη εἶνε ἀξιόλογος, ἔχουσα μὲν στερεότητα μαρμάρου, οὖσα δὲ ἁπλῆ, ὁμαλὴ καὶ ὡραία. Ὑπὸ τῶν Χίων καλεῖται *ἀστρακὰ* (ἴσως διὰ τὸ ὕπαιθρον, διὰ τὸ ὑπὸ τὰ *ἄστρα* ἀμέσως κεῖσθαι), καὶ τοιαύτη ἀστρακιὰ καλύπτει τὰς πλείστας τῶν οἰκιῶν. Ἐνιαχοῦ τοῦ δώματος τούτου ὑπάρχουσιν ἀπαίσιαι σχισμαὶ, ἔτι δέ που καὶ ἐπὶ τῶν τοίχων, χαραχθεῖσαι ὑπὸ τῶν κατὰ καιροὺς σεισμῶν. Ἐν τῷ πύργῳ τούτῳ ἐτελοῦντο ἄλλοτε εὐωχίαι καὶ ὀρχήσεις γαμήλιαι, καὶ ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως εἰς αὐτὸν κατέφευγον, ὡς λέγουσιν οἱ γεραίτεροι... Ἀπὸ τοῦ δώματος ἡ θέα ἦτο θαυμαστὴ καὶ ὁ ὁρίζων εὐρύτατος· πάντα ἦσαν ὑπὸ τὰ βλέμματά μου οἰκίαι καὶ δένδρα καὶ ὄρη καὶ θαλασσα, καὶ ἡ μικρὰ Ἀσία καὶ αἱ πόρρω διαφαινόμεναι κλασικαὶ νῆσοι, Σάμος καὶ Ἰκαρία.

Ἀλλὰ μεγάλη μὲ κατέλαβεν ἀπορία ἐπὶ τῇ παντελεῖ ἐλλείψει ἐπιγραφῆς ἐν ἐκείνῳ τῷ πύργῳ· οὐδὲ ἁπλοῦν τι σημεῖον σταυροῦ εἶδον, καίτοι εἰσόδους καὶ ἐξόδους, στροφὰς καὶ θυρίδας καὶ τοίχους καὶ λίθους ἠρεύνησα. Τὴν ἔλλειψιν δὲ ταύτην τόσῳ μᾶλλον περίεργον ἐνόμισα, ὅσῳ πλεῖσται εἶνε αἱ λατινικαὶ ἐπιγραφαὶ καὶ σταυροὶ καὶ θυρεοὶ τῶν ἀλλαχοῦ ἦτοι ἐν Γαλατᾷ Κ. πόλεως πολλῶν Γενουηνσιακῶν κτιρίων.

(ἀκολουθεῖ)

ΑΠΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ ΕΙΣ ΜΟΣΧΑΝ

ΤΑΞΕΙΔΙΟΝ ΕΝΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ

Μετάφρασις ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ

ὑπὸ Α. Ν. Σβορονου

(Συνέχ. καὶ τέλος ἴδε προηγούμ. φύλλον).

Ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ Κρεμλίνου, ἐπὶ τοῦ διὰ πλακῶν ἐστρωμένου προαυλίου, ὅπερ συνδέει ὁμιλον μοναστηρίων ἀνακτόρων καὶ ναῶν, παρὰ τὸν πύργον τοῦ Ἰβὰν ἡ μητρόπολις τῆς Ἀναλήψεως ἀνυψοῖ τοὺς λευκοὺς τοίχους καὶ τοὺς πέντε σπινθηροβολοῦντας θόλους αὐτῆς. Ἀπὸ πρωΐας τῆς ῥηθείσης ἡμέρας τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ καὶ τῶν ἐμπόρων, τῶν εὐγενῶν, καὶ τῶν μοναχῶν συνωθεῖτο περὶ τὰς κιγκλίδας. Ἡ συνοδεία ἐξῆλθεν ἐκ τῶν ἀνακτόρων, ἡγουμένου τοῦ Θεοδώρου τοῦ Βόρη, καὶ τῶν δύο πατριαρχῶν, καὶ ἀνεπτύχθη ἐπὶ τῆς Ἐρυθρᾶς Κλίμακος· τὰ τῆς Παρθένου καὶ τῶν ἁγίων βαρέα ἐξαπτέρυγα τοποθετημένα ἐπὶ τῆς ὁδοῦ ἐν πυκνῇ παρατάξει, ἀπετέλουν ὕπερθεν τοῦ προαυλίου εἶδος στοᾶς ἐξ ἀργύρου καὶ εἰκόνων, ἀπὸ τῆς ἀναβάθρας τοῦ πυλῶνος μέχρι τοῦ ναοῦ τῆς Ἀναλήψεως. Αἱ ἑκατοστύες τῶν ἀρρύθμων κωδωνοκρουσιῶν «τῆς ἠχούσης πόλεως», ἐκλόνουν τὴν ἀτμόσφαιραν εἰς ἀπόστασιν πολλῶν βερστίων, οἱ ἀργυροῖ κώδωνες τοῦ πύργου ἀνεμίγνυον τοὺς ὀξεῖς ἤχους αὐτῶν μετὰ τῶν βαρυτόνων ἤχων τῶν μεγίστων ὠριχαλκίνων κωδώνων. Οἱ ἀκούσαντες τὴν χαρμόσυνον ταύτην κωδωνοκρουσίαν τῆς Μόσχας κατὰ τὰς μεγάλας ἑορτὰς γινώσκουσι πῶς ἡ ὠριχάλκινος καταιγὶς ἀποτυπώνει ἐπὶ τῆς ἀτμοσφαίρας παρατεταμένην δόνησιν, ὑπόκωφον δέησιν ψηθυριζομένην διὰ τοῦ αἰθέρος μέχρι τῶν οὐρανῶν. Ἡ πομπὴ διῆλθε τὸν μέγαν πυλῶνα ἐφ' οὗ ἐγρηγορεῖ ἡ κολοσσιαία εἰκὼν τῆς Παναγίας, ἑτάζουσα διὰ τῶν μεγάλων ἀκινήτων ὀφθαλμῶν αὐτῆς τὸν ὁρίζοντα τῆς ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτῆς ἐκτεινομένης ἁγίας πολεως. Τὸ ἐσωτερικὸν τῆς μητροπόλεως εἶναι ναὸς ὑποβασταζόμενος ὑπὸ τεσσάρων ὑψηλῶν κιόνων πάντη κεκαλυμένος διὰ ζωγραφιῶν ἐπὶ χρυσῆς βάσεως· αἰωνία νὺξ βασιλεύει ἐκεῖ· μόνον κατὰ τὰς μεγάλας ἑορτάς, ἀφυπνιζομένη ὑπὸ τῆς λάμψεως ἀπειραρίθμων κηρίων, πληθὺς ἀποστόλων καὶ μακάρων, παρελαύνει ἐπὶ τῶν πλαγίων τοίχων τῶν στοῶν, καὶ στρέφεται περὶ τοὺς κίονας. Αἱ φλόγες τελευταίας κρίσεως καταλύζουσι τὸν θόλον, ὑπερμεγέθη δὲ πρόσωπα Ἰησοῦ Χριστοῦ θεωροῦσιν ἀσκαρδαμυκτεὶ κάτωθι αὐτῶν ἐκ τοῦ κέντρου τῶν ὑψηλῶν θόλων τὸ ποίμνιον τῶν πιστῶν. Μεταξὺ τούτων καὶ τοῦ θυσιαστηρίου ὑψοῦται τὸ εἰκονοστάσιον, χρυσοῦς τοῖχος γεγλυμμένων εἰκόνων στεφάνους φερουσῶν ἐκ χρυσῶν συρμάτων. Πύλη καὶ παραπέτασμα ἀνοίγονται ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ὅπως ἀποκαλύψωσι τό τε θυσιαστήριον καὶ τὰ μυστήρια. Εἶχεν ἐγερθῆ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ναοῦ ἐξέδρα ἐφ' ἧς ὑπερέκειτο σκιὰς ἑνουμένη μετὰ τῆς πύλης τοῦ εἰκονοστασίου διὰ πορφυρᾶς καλύπτρας. Ὁ οἰκουμενικὸς πατριάρχης ἀνῆλθε τὰς βαθμίδας αὐτῆς, φέρων τιάραν, περιβεβλημένος τὴν μεγάλην ἀρχιερατικὴν στολήν, καὶ ὑποστηριζόμενος εἰς τοὺς βραχίονας τῶν δύο ἀκολούθων αὐτοῦ. Οἱ ἐπίσκοποι ἐτάχθησαν κύκλῳ, ὁ δὲ Θεόδωρος ἐκαθέσθη ἐπὶ θρόνου. Ἡ ἀκολουθία ἤρξατο, οἱ ψάλται ἐτάνισαν ἐν τῇ μελαγχολικῇ καὶ ἰσχυρᾷ ἐκείνῃ καὶ προσφιλεῖ τῇ ῥωσσικῇ ἐκκλησίᾳ μουσικῇ τὰς ὑπὲρ τοῦ τσάρου καὶ τῶν δύο ποιμένων δεήσεις. Κατὰ δὲ τὴν ὑπὸ τῆς λειτουργίας ὁρισθεῖσαν στιγμὴν ἐκόμισαν δύο ὅμοια προσκεφάλαια ἐνώπιον τῆς ὡραίας πύλης τοῦ θυσιαστηρίου, ἔνοπλοι δὲ ἄνδρες μετὰ περικεφαλαιῶν καὶ θωράκων περιεκύκλωσαν αὐτούς, κρατοῦντες δόρατα. Ὁ τοῦ Θεοῦ ἐκλεκτός, ὁ μητροπολίτης Ἰώβ, ἐφάνη ἐν μέσῳ τῶν λαμπάδων καὶ τῶν νεφῶν τοῦ θυμιάματος, ἀρχιδιάκονος δέ τις ὡδήγησεν αὐτὸν πρὸς τὸν πατριάρχην τῆς Ἀνατολῆς. Τότε εἶδον τὸν ἕνα ἐκ τῶν πρεσβυτῶν τούτων ἐπιθέτοντα τὰς χεῖρας ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ ἑτέρου, νὰ ἐπικληθῇ ἐπ' αὐτῆς τὸ πνεῦμα τοῦ Κυρίου, καὶ νὰ παραγγέλλῃ τῷ λαῷ νὰ χαιρετίσῃ τὸν νέον πνευματικὸν ποιμένα αὐτοῦ. Οἱ δύο ἀδελφοὶ ἀντήλλαξαν τὸν ἀσπασμὸν τῆς εἰρήνης, καὶ ἐπὶ τῶν διδύμων προσκεφαλαίων ὁ τοῦ Βυζαντίου Ἱερεμίας καὶ ὁ τῆς Μόσχας Ἰώβ, ἰσοβάθμιοι ἕκτοτε, ἐγονυπέτησαν παραπλεύρως παρὰ τῇ βάσει τοῦ βωμοῦ, ἐν ᾧ ἡ τελετὴ ἔληγε κατὰ τὸ τυπικόν..

Ἡ συγκίνησις πάντων τῶν παρισταμένων ἦτο μεγάλη κατὰ τὴν ὁμολογίαν τῶν ἱστορικῶν τῆς σκηνῆς ταύτης· ἐὰν εἶχον ἐννοήσει πᾶσαν τὴν σπουδαιότητα αὐτῆς, ἡ συγκίνησις αὐτῶν ἤθελεν εἶσθαι ἔτι βαθυτέρα. Ὁ ἕτερος τῶν ἱεραρχῶν δὲν ἐπεκαλεῖτο ἐπὶ τοῦ ἑτέρου μόνον τὸ οὐράνιον πνεῦμα, ἀλλὰ μᾶλλον τὸ πνεῦμα τοῦ κόσμου τούτου, τὸ ἀναζωπυροῦν καὶ χειραγωγοῦν τοὺς λαοὺς εἰς τὴν ὁδὸν τῶν τυχῶν αὐτῶν. Ἀνταλλάσσων τὸν ἀσπασμὸν τῆς εἰρήνης μετὰ τοῦ Ἰώβ, ὁ Ἱερεμίας μετέδωκεν αὐτῷ τὴν ἑαυτοῦ πνοὴν καὶ ζωὴν, τήν τε πνοὴν καὶ ζωὴν τοῦ κράτους ὅπερ ἐξεπροσώπει· ὁ Ἕλλην μετεβίβαζεν εἰς τὸν Μοσχοβίτην τὴν ἀρίστην μερίδα τῆς ἠθικῆς κληρονομίας, ἣν τὸ Βυζάντιον εἶχε διαφυλάξει ἄχρι τότε, ἀφ' ἧς ἐποχῆς παρέλαβεν αὐτὴν παρὰ τῆς Ῥώμης· ἠδύνατο τοῦ λοιποῦ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸ Φανάριον μετὰ τῆς ἄνευ στέμματος τιάρας αὐτοῦ. Βεβαίως οἱ κώδωνες τοῦ Τρομεροῦ ὤφειλον νὰ κρούσωσι τὰς μᾶλλον χαρμοσύνους κωδωνοκρουσίας αὐτῶν ὅπως ἀναγγείλωσι τῷ ῥωσσικῷ λαῷ ὅτι ὁ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ἀρχηγὸς μετεβίβαζεν αὐτῷ τὴν ἀποστολὴν αὐτοῦ. Οἱ μεταχόντες τῶν συμβολικῶν τούτων τελετῶν εἶδον πάντα ταῦτα: ἀναμφιβόλως οὐχί. Πιθανὸν τὸ διορατικὸν βλέμμα τοῦ Γοδουνώφ, θεωροῦν τὸν θρίαμβον τῆς πολιτικῆς αὐτοῦ, ἠδυνήθη νὰ διίδῃ τὰ ἀποτελέσματα τούτων διὰ μέσου τοῦ μέλλοντος. Σπανίως οἱ σύγχρονοι ἀντιλαμβάνονται πάσης τῆς σημασίας τῶν μεγάλων ἱστορικῶν γεγονότων, ὧν ὑπῆρξαν αὐτόπται. Ἐν τῷ πλήθει, ἰσχυρότερά τινα πνεύματα μαντεύουσι τὰ ἐπακολουθήματα ἃ ἡ ἱστορία ἐπιφυλάττει ταῖς πράξεσιν αὐτῶν, πρὸς δὲ καὶ ἡ ὅρασις αὐτῶν εἶναι βραχεῖα καὶ τεταραγμένη ὡς πᾶσα ἀνθρωπίνη ὅρασις. Μόνη ἡ μυστικὴ θέλησις ἡ τὸν κόσμον τοῦτο ἰθύνουσα βλέπει μέχρι τοῦ πέρατος τὴν λογικὴν καρποφορίαν τοῦ γεγονότος, καὶ τὸ θέαμα τῶν μελλουσῶν τούτων ἁρμονιῶν εἶναι ἀναμφιβόλως μία τῶν ὑψίστων εὐδαιμονιῶν αὐτῆς.

Ἡ ἀξιομνημόνευτος αὕτη ἡμέρα ἔληξε διὰ πλουσιοπαρόχου συμποσίου ἐν τοῖς ἀνακτόροις. Καθεζόμενος παρὰ τῇ μονήρῃ τραπέζῃ αὐτοῦ ὁ τσάρος ἀπέθηκε τὸ διάδημα αὐτοῦ καὶ περιεβλήθη πορφυροῦν κεκρύφαλον ἐφ οὗ ὑπῆρχε βουβίνιον μεγέθους ὠοῦ. Ὁ Ἱερεμίας ἐκαθέσθη παρὰ τῇ πρώτῃ τραπέζῃ δεξιᾷ τοῦ Θεοδώρου, παρὰ τὰς ἑτέρας δὲ τραπέζας ἑτοποθετήθησαν οἱ βογιάροι ἐν μεγαλοπρεπέσι στολαῖς, καὶ μεταξὺ τούτων πρίγκηπες τῆς Γεωργίας, οἵτινες ἐκόμιζον τὸν φόρον, περιεβεβλημένοι τὴν τοῦ Καυκάσου ἀρειμάνειον στολήν. Τὸ δεῖπνον ἤρξατο· ἦτο δὲ ἓν τῶν συμποσίων ἐκείνων τῆς γηραιᾶς Μόσχας ἅτινα διήρκουν πλέον τῶν ἓξ ὡρῶν, καὶ ἐν οἷς ἀντηλλάσσοντο χίλιαι ὀκτακόσιαι ἐπίχρυσοι παροψίδες. Ὁ Τσάρος διένεμεν ἰδίαις χερσὶ κρέατα καὶ κύπελλα ὑδρομέλιτος εἰς τοὺς ἄρχοντας οὓς ἤθελε νὰ τιμήσῃ. Οἱ οἰνοχόοι ἔσχον τὴν λεπτὴν προσοχὴν νὰ προσφέρωσιν εἰς τοὺς ἡμετέρους ἱεράρχας οἴνους τῆς Ἑλλάδος, τῆς Κρήτης, καὶ μάλιστα τῆς Μονεμβασίας, τῆς τοῦ ἐπισκόπου Δωροθέου ἐπισκοπῆς. Ὁ τῆς Ἑλασσῶνος ἀδελφὸς αὐτοῦ δὲν δύναται νὰ κρατήσῃ τὸν θαυμασμόν αὐτοῦ ἐπὶ τῇ θέᾳ τῶν λαμπρῶν ἀργυρῶν σκευῶν, ἅτινα καλύπτουσι τὰς τραπέζας· ὀγκώδης ἀργυροῦς ἀμφορεύς, τὸν ὁποῖον μόλις ἠδύναντο νὰ ἄρωσι δώδεκα ἄνδρες, φυάλαι καὶ κύπελλα περσικοῦ ἢ ἰταλικοῦ ῥυθμοῦ, παριστῶντα ἄρκτους, στρουθοκαμήλους, πελαργούς, θήρας καὶ μάχας, στίλβουσαι γερμανικαὶ παροψίδες καὶ κρύσταλα τῆς Βενετίας, ἡ πολυτέλεια καὶ αἱ ἡνωμέναι τέχναι τῆς τε Ἀνατολῆς καὶ τῆς εὐρωπαϊκῆς ἀναμορφώσεως ἐξέπληττον τοὺς ἡμετέρους ὁδοιπόρους ἐν τῷ ἀνακτόρῳ τούτῳ, ἔνθα ὑπελόγιζον ὅτι θὰ εὕρισκον βάρβαρον βασιλέα. Δύναταί τις νὰ πεισθῇ ὅτι ὁ ἐνθουσιασμὸς τῶν συνδαιτυμόνων οὐδὲν τὸ ὑπερβολικὸν εἶχεν, ἐπισκεπτόμενος τὸ ἐν Μόσχᾳ μουσεῖον τῶν ὅπλων καὶ τὸ θησαυροφυλάκιον τοῦ Ἰβάν· ἅπαντες οἱ σύγχρονοι περιηγηταὶ πιστοποιοῦσιν ὁμοφώνως τὴν παράφρονα ἐκείνην πολυτέλειαν, καὶ τὴν τῶν πολυτίμων λίθων, μανίαν ἥτις ἐκορυφώθη ἐπὶ Ἰβὰν τοῦ IV. Εἷς τῶν πρέσβεων τοῦ αὐτοκράτορος Μαξιμιλιανοῦ, ὁ Γκόμπενζελ, γράφει ἐκ Μόσχας κατὰ τὸ 1577· «Εἶδον τοὺς θησαυροὺς τοῦ ἡμετέρου ἁγίου »πατρὸς ἐν τῷ φρουρίῳ τοῦ Ἁγίου Ἀγγέλου, τοὺς τοῦ καθο»λικοῦ βασιλέως, καὶ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας, καθὼς καὶ »ἐκείνους τῶν αὐτῶν μεγαλειοτήτων τῆς Οὐγγαρίας καὶ Βο»εμίας· δὲν δύνανται νὰ παραβληθῶσι πρὸς ὅ,τι εἶδον ἐνταῦθα »ἰδίως ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰ στέμματα καὶ τοὺς ἀδάμαντας».

Ἐπανελθόντες οἴκαδε οἱ ἱεράρχαι εὗρον τὰ δείγματα τῆς γενναιοδωρίας τοῦ μονάρχου. Δὲν θὰ παρακολουθήσωμεν τὸν ἡμέτερον ὁδηγὸν ἐν τῇ μακρᾷ ἀπαριθμήσει τῶν πολυτίμων δοχείων, τῶν διφθερῶν τῆς Σιβηρίας, τῶν ὑφασμάτων τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Δαμασκοῦ δι' ὧν ἐφιλοδωρήθησαν. Ὁ Βόρης δὲν ἐφάνη ἀχάριστος πρὸς τὸν πατριάρχην, ὅστις παρεχώρησεν αὐτῷ ἄρτι τὴν ἡγεμονίαν τῶν ῥωσσικῶν ψυχῶν, ἐνήργησε τὰ πάντα βασιλικῶς. Ὁ αὐλάρχης προσέφερεν ἑκάστῳ τῶν Ἑλλήνων μέρος τοῦ πλούτου τούτου μετὰ κολακευτικῶν λόγων, οἵτινες ἐπηύξανον τὴν ἀξίαν αὐτῶν. Ἐποιήσατο μάλιστα χρῆσιν φράσεων εὐτυχεστάτων δι' αὐτοκαλούμενον βάρβαρον, περὶ τοῦ «λαμπροῦ ὄρους τοῦ Ὀλύμπου, τῆς πατρίδος τῆς σοφίας καὶ τῆς εὐγλωττίας»· ταῦτα ἀπετείνοντο «πρὸς τὸν ἔσχατον ἁπάντων τῶν ἐπισκόπων, πρὸς τὸν ταπεινὸν καὶ ἁμαρτωλὸν Ἀρσένιον», ὅστις μεθ' ὅλην τὴν ὁμολογίαν τῆς ταπεινότητος αὐτοῦ ἐκολακεύθη ἐν τῇ φιλαυτίᾳ αὐτοῦ καὶ ἀφωσιώθη ἐσαεῖ τῷ τε αὐλάρχῃ καὶ τῷ κυρίῳ αὐτοῦ.

V.

Ὁ Ἱερεμίας ἔδωκε πᾶν ὅ,τι ἀνέμενον ἐξ αὐτοῦ, καὶ ἔλαβε πᾶν ὅ,τι ἠδύνατο νὰ προσδοκᾷ. Ἐκράτησαν ἐν τούτοις αὐτὸν ὑπὸ διαφόρους προφάσεις ἄχρι τοῦ Πάσχα, ἵνα κάλλιον ἐπισφραγίσῃ διὰ τῆς παρουσίας αὐτοῦ τὴν ζωτικότητα τοῦ νέου δημιουργήματος αὐτοῦ. Τῶν ἑορτῶν παρελθουσῶν, οἱ αἰχμάλωτοι τοῦ Ῥιαζὰν ἔτυχον ἐπὶ τέλους τῆς ἀδείας τῆς ἀναχωρήσεως. Μετὰ τελευταίαν ἀκρόασιν «ὁ Τσάρος συνώδευσε μέχρι τῆς χρυσῆς πύλης τῶν ἀνακτόρων τὸν πατριάρχην, ὅστις ἐπανέκαμπτεν εἰς τὴν νέαν Ῥώμην». Τὴν νέαν Ῥώμην! ἐγκατελίμπανεν αὐτὴν ἐν Μόσχᾳ.

Ὅτε, ἐκ τῶν στεγῶν τοῦ Κρεμλίνου, εἶδον τοὺς μετριόφρονας ταξειδιώτας ἀφανιζομένους ἐπὶ τῆς λεωφόρου, ἠδυνήθησαν νὰ εἴπωσι καθ' ἑαυτοὺς μεθ' ὑπερηφανείας ὅτι αἱ ἐκ τοῦ ὁρίζοντος ἐξαφανιζόμεναι σκιαὶ αὗται εἶχον κληροδοτήσει τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς τοῖς ξενίσασιν αὐτούς. Οἱ Ἕλληνες ἐπανέλαβον μετὰ λύπης τὴν διὰ τῶν στεπῶν ἄγουσαν, λίαν ἀνήσυχοι περὶ τῆς ὑποδοχῆς ἥτις ἀνέμενεν αὐτοὺς ἐπὶ τοῦ Βοσπόρου. Διῆλθον τὴν Πωλονίαν καὶ συνήντησαν ἐν Μολδαυίᾳ ἕνα «τσαούσην» ὁ ὁποῖος ἀνέμενον αὐτοὺς ὅπως ἀνακοινώσῃ αὐτοῖς τὴν τοῦ Σουλτάνου διαταγὴν νὰ ἐπανακάμψωσιν εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ἐμάντευον κακὰ ἐν τῇ Πύλῃ ἕνεκα τῆς μακρᾶς ταύτης ἀπουσίας καὶ ἴσως ἔτι χείρονα ἐν τῷ Φαναρίῳ. Ἀναλαμβάνων τὴν τῆς Ἐκκλησίας διεύθυνσιν ὁ Ἱερεμίας ἠναγκάσθη νὰ συγκαλέσῃ τὴν σύνοδον ὅπως ἐπικυρώσῃ τὴν ἀπόρασιν ἧς εἶχεν ἀναλάβει τὴν εὐθύνην. Κατ' ἀρχὰς εἶχε νὰ παλαίσῃ ἐναντίον τῆς βιαίας ἀντιστάσεως τῶν τῆς Ἀσίας ἀδελφῶν αὐτοῦ πατριαρχῶν, ἀμφότεροι δὲ οἱ σύντροφοι αὐτοῦ ὅ τε Ἀρσένιος καὶ ὁ Δωρόθεος ἠτομόλησαν πρὸς τὸν ἐχθρόν, καὶ ἐκαυχήθησαν κατόπιν ἑορτῆς ὅτι ἠρνήθησαν τὴν συγκατάθεσιν αὐτῶν εἰς τὸ μέγα γεγονὸς τὸ ἐν Ῥωσσίᾳ συντελεσθέν. Λίαν ἐπιδεξίως κατώρθωσαν νὰ πιστοποιήσωσι τὴν γνώμην ταύτην ἐν τῇ ἀνατολικῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ οἱ ἐκκλησιαστικοὶ χρονογράφοι τιμῶσιν αὐτοὺς ἐπὶ τῇ ἀντιστάσει ταύτῃ, ἐν τούτοις ἡμεῖς εἴδομεν ἐν τῷ ἐν Μόσχᾳ ἀρχείῳ τοῦ κράτους, ἐπὶ τοῦ πρωτοκόλλου τῆς ἱδρύσεως τοῦ πατριαρχείου τὰς σφραγῖδας τοῦ τε ἐπισκόπου Ἐλασσῶνος, καὶ τοῦ τῆς Μονεμβασίας, ὑπὸ τὴν τοῦ πατριάρχου τοῦ Βυζαντίου, καὶ κάτωθι τῶν ὑπογραφῶν τῶν δύω ἱεραρχῶν.

Μετὰ πολλὰς καὶ ἀμοιβαίας ἀντεγκλήσεις, τὰ μέλη τῆς συνόδου ἐνήνεσαν ἐν τούτοις ὅτι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἀκυρωθῇ τὸ τετελεσμένον ἤδη γεγονός, καὶ ἐνέγραψαν αὐτὸ μετὰ δυσαρεσκείας ἀλλ' ὑπὸ τὸν ὅρον ὅτι οἱ τοῦ Ἰὼβ διάδοχοι ὤφειλον νὰ αἰτῶσι τὴν τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου ἐπικύρωσιν. Ἐν τῇ ἐφαρμογῇ δὲν ἐλήφθη σχεδὸν ὑπ' ὄψιν ὁ ὅρος οὗτος, ὅστις καὶ κατηργήθη ἀκολούθως μετὰ ἕνα σχεδὸν αἰῶνα ὑπὸ Διονυσίου τοῦ

II. Ἡ Ῥώμη εἶχε παλαίσει μακρότερον χρόνον πρὶν ἢ ἀναγνωρίσει τὸν κανόνα τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου τὸν τὸ πατριαρχεῖον τοῦ Βυζαντίου θεσπίσαντα· οἱ ποντίφηκες αὐτῆς εἶχον διαμαρτυρηθῆ ἐπὶ ἓξ αἰῶνας πρὸ τοῦ σχίσματος καὶ μετ' αὐτὸ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς Λέοντος τοῦ Μεγάλου μέχρι Ἰνοκεντίου τοῦ III. Κατὰ τί θὰ ὠφέλῃ ἡ πάλη τοὺς ἱεράρχας τοῦ Φαναρίου; Αἱ ἱστορικαὶ ἀνάγκαι καθιέρωνον τὴν θέλησιν τοῦ Βόρης τὸ δὲ ἔργον συντελέσθη διὰ τῆς ἰσχύος τῶν πραγμάτων καὶ τῶν περιστάσεων.

Συντελέσας τοῦτο ὁ περιπλανώμενος ἱεράρχης οὐτινος διηγήθημεν ἄρτι τὰς δυστυχίας, εἶχεν ἐκπληρώσει τὴν ἰδίαν ἀποστολήν. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης τὰ χρονικὰ σιωπῶσι περὶ αὐτοῦ καὶ ἀποθνήσκει ἀφανῶς. Ἕκαστος ἄνθρωπος ἔχει οὕτω τὴν ἀποστολὴν αὐτοῦ μικρὰν ἢ μεγάλην ἐν τῇ γενικῇ δράσει τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ· τῆς ἀποστολῆς δὲ ταύτης περαιωθείσης, καθίσταται περιττὸς, καὶ ἐξαφανίζεται. Ὡσαύτως ἐν τῇ taξει τῆς φυσικῆς δημιουργίας, τὸ ἄτομον τὸ τὴν ἀποστολὴν αὐτοῦ ἐκπληρῶσαν ἐκβάλλεται, ἀπὸ τοῦ ἐντόμου τοῦ δόντος τὴν χρυσαλίδα αὐτοῦ ἄχρι τοῦ φυτοῦ τοῦ παραγαγόντος τὸν καρπὸν αὐτοῦ· ἐὰν ἦναι διαφέρον εἰς τὸν φιλόσοφον νὰ ἀνακαλύψῃ τὴν ἐνέργειαν τοῦ ἀτόμου ἐν τῷ μυστικῷ μόχθῳ τῆς φύσεως δὲν εἶναι ἧττον διαφέρον τῇ ἱστορίᾳ νὰ διακρίνῃ τὸ πρόσωπον τοῦ ἀφανεστάτου τῶν ἰδίων ὀργάνων. Ὁ Ἱερεμίας ὑπῆρξεν ἓν τῶν ἀσυνειδήτων ἐκείνων ὀργάνων καὶ ἤρεσενήμην νὰ ἀκολουθήσωμεν αὐτὸν ἐν ταῖς σκολιαῖς ὁδοῖς, δι' ὧν τὸν ὡδήγησε ἡ εἱμαρμένη καθ' ἣν στιγμὴν ὁ ἐργάτης οὗτος ὤφειλε νὰ ὑπηρετήσῃ τὰ σχέδια αὐτοῦ. Τοῦ μέρους τούτου ἐκπληρωθέντος, ὁ γέρων οὐδὲν σημαίνει πλέον. Περὶ τὸ 1594 κατεβίβασαν τὸν νεκρὸν αὐτῷ ἀθορύβως ἔν τινι μικρῷ ὑπογείῳ τῆς μονῆς τῆς Χάλκης ἴσως, ἢ τοῦ Παντοκράτορος· ὁ δὲ βιογράφος αὐτοῦ δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ἐπανεύρῃ αὐτὸν σήμερον.

Μετὰ τέσσαρα ἔτη, ὁ τσάρος, Θεόδωρος ἐγκατέλιπεν ὡσαύτως τὸν κόσμον τοῦτον, εἰς ὃν ἄνηκε τοσοῦτον ὀλίγον. Παράδοσις ἐρριζωθεῖσα ἐν Ῥωσσίᾳ λέγει, ὅτι κατὰ τὰς τελευταίας αὐτοῦ στιγμὰς εἶδεν ὀπτασίαν, ἣν ὁ Πούσκην[1] ἀναπαρέστησεν ἐν λαμπροτάτοις στίχοις ἐν περιφήμῳ τινι σκηνῇ τοῦ Βόρης Γοδουνώφ. «Καθ' ἣν στιγμὴν ἐξέπνευεν, ἀνή»κουστον θαῦμα ἐπετελέσθη. Ἐπὶ τῆς κλίνης τοῦ ψυχορραγοῦντος ἐπεφάνη ὄν φωτεινόν, εἰς μόνον τὸν Θεόδωρον ὁρα»τὸν, καὶ ἀπεκάλει αὐτὸ ὑπέρτατον πατριάρχην.»..... «Πάν»τες περιξ κατελήφθησαν ὑπὸ τρόμου καὶ προησθάνοντο θείαν »τινα ἐμφάνισιν· καθ' ὅσον ὁ ἡμέτερος κύριος, ὁ πατριάρχης »ἡμῶν, δὲν παρευρίσκετο τότε ἐν τῷ σεβαστῷ τόπῳ ὁπόθεν »ἐξήρχετο ἡ ψυχὴ τοῦ βασιλέως.»

Τίς ἦτον ὁ φαντασιώδης ἐκεῖνος πατριάρχης μεθ' οὗ συνδιελέγετο ὁ ψυχορραγῶν; Ἆρά γε δὲν ἦτο ζῶσα τις ἀνάμνησις ἢ ἐπίκλησις τοῦ πατριάρχου τῆς Ἀνατολῆς ὁ ὁποῖος προηγήθη τοῦ Τσάρου τῆς Μόσχας; Πιθανὸν ὁ ἀσθενὴς ἐγκέφαλος τοῦ εὐσεβοῦς μονάρχου εἶχεν ἐπηρεασθῆ βαθέως ἐκ τῆς ἀφίξεως τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου, καὶ τῆς πανδήμου σκηνῆς τοῦ 1589 ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἀναλήψεως· ἴσως διὰ τῆς εὐρύτητος τῶν ἰδεῶν τὰς ὁποίας ἐμπνέουσιν καὶ τῷ ἁπλουστέρῳ τὰ φῶτα τοῦ θανάτου, ὁ τσάρος ἀνεκάλυπτεν, εἰσερχόμενος εἰς τὴν αἰωνιότητα, τὸ μέγεθος τῆς ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ συντελεσθείσης πράξεως· ἴσως ἡ ὀπτασία ἡ ἐν τῷ παρελθόντι ἀρξαμένη καὶ ἐν τῇ αἰωνιότητι συντελεσθεισομένη ἐδείκνυε τῷ Θεοδώρῳ τὴν μέλλουσαν αἴγλην πετῶσαν σὺν τῷ αὐτοκρατορικῷ ἀετῷ, ἐκ τῆς τοῦ Ἱερεμίου τοῦ Βυζαντίου τιάρας ἐπ' ἐκείνην τοῦ τῆς Μόσχας, Ἰώβ.

(Eugéne Melchior de Vogüé)

Ἐν Πειραιεῖ κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1884.

[1] Περίφημος ῥῶσσος ποιητής.

ΣΥΜΜΙΚΤΑ

Ἐν τινι θεάτρῳ τοῦ Λονδίνου παρίστατο ἐσχάτως δρᾶμά τι τραγικώτατον «Μαρία Μαρτὲν» ἐν ᾧ κατὰ τὸ σύνηθες ἐπὶ τέλους ἡ μὲν ἀρετὴ ἀνταμείβεται ἡ δὲ κακία τιμωρεῖται. Ὁ κακοῦργος τοῦ δράματος Οὐίλλιαμ Κόρδερ κατεδικάσθη εἰς τὸν δι' ἀγχόνης θάνατον. Οἱ δικασταὶ καὶ ἡ ἀγχόνη ἦσαν ἐπὶ τῆς σκηνῆς, καὶ ὁ κακοῦργος εἶχεν ἤδη τὸ σχοινίον περὶ τὸν λαιμόν. Ἀλλὰ τότε τὸ παραπέτασμα καταβιβάζεται καὶ τὸ δρᾶμα τελευτᾷ.

Οἱ θεαταὶ συνεκινήθησαν τοσοῦτον ὑπὸ τῶν περιπετειῶν τοῦ δράματος, ὥστε ἐξέλαβον αὐτὸ ἀληθειαν, καὶ ἀγανακτοῦντες πρὸς τὸν κακοῦργον, ὅστις ἐπὶ πέντε ὅλας πράξεις κατεβασάνισε ἀθῶάν τινα νεάνιδα, ἤρξαντο νὰ κραυγάζωσι.

Τὸ παραπέτασμα! Τὸ παραπέτασμα! θέλομεν νὰ ἴδωμεν τὸν Οὐίλλιαμ Κόρδερ ἀπηγχονισμένον!

Καὶ οὐδεὶς ἐξήρχετο. Τότε ἡ μουσικὴ ἐξῆρχετο τὸ **God save the Queen**, ὅπερ παρὰ τοῖς Ἄγγλοις δηλοῖ ὅτι καιρὸς εἶναι νὰ ἀποχωρήσῃ τὸ κοινόν.

Ἀλλ' οἱ θεαταὶ ἐπέμενον καὶ ἐκραύγαζον ὅτι ἤθελον νὰ ἴδωσι τιμωρούμενον τὸν κακοῦργον.

Τέλος τὸ παραπέτασμα αἴρεται ἐκ νέου καὶ ἐν ᾧ τὸ σχοινίον τῆς ἀγχόνης ταλαντεύεται ἔτι ἐν τῷ ἀέρι, ὁ θεατρώνης παρίσταται ἐπὶ τῆς σκηνῆς, καὶ χαιρετίζων εὐγενῶς, διακηρύττει γεγονυῖα τῇ φωνῇ ὅτι αἱ μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ ὑποκριτοῦ συμφωνίαι δὲν τῷ ἐπιτρέπουσι νὰ κρεμάσῃ αὐτὸν ἀληθῶς.

Πρὸς ταῦτα νέαι δεινότεραι κραυγαὶ καὶ συριγμοὶ καὶ ἀλαλαγμοὶ τοιοῦτος, ὥστε ὁ θεατρώνης ἔσβυσε τὰ φῶτα.

Ἀλλὰ τότε ὁ θόρυβος κατέστη ἀπερίγραπτος, καὶ τὰ καθίσματα ἐθραύοντο τοιουτοτρόπως, ὥστε ἐδέησεν ἵνα ἀναφθῶσιν ἐκ νέου τὰ φῶτα. Εὐτυχῶς ἔφθασεν ἡ ἀστυνομία μετὰ πεντήκοντα ἀνθρώπων, οἵτινες κατώρθωσαν πολλὰ παθόντες νὰ ἐκκενώσωσι τὸ θέατρον.

ΠΟΙΗΣΙΣ

ΤΟ ΠΑΡΑΠΟΝΟ ΜΟΥ

Πῶς σ' ἀγαπῶ, γλυκειὰ Ἑλλάς, 'σὰ δεύτερή μου μάνα
'Στὸν κόσμο πιὰ τὸ 'φώναξα 'σὰ πασκαλιᾶς καμπάνα,
Μὰ ἔχω μὲ τοὺς Ἕλληνας παράπονο μεγάλο
Ποῦ ἄν μοῦ μείνῃ 'στὴ ψυχὴ θὰ πάθω δίχως ἄλλο.
Αὐτό 'ρε τὸ παράπονο ποῦ καίει τὴν καρδιά μου,
Πῶς ἐφραγκέψατε πολύ, ὦ ἑλληνόπαιδά μου.
Ναί, καθημέρα χάνεται καὶ σβύν' ἡ ῥωμηωσύνη,
'Σὰ μαραμμένο λούλουδο ὁποῦ δροσιὰ δὲν πίνει.
Ὅλα σας εἶνε φράγκικα, ὅλα τὰ ζηλεμένα,
Κ' ἑλληνικὸ πιὰ ἔθιμο δὲν σώζεται κανένα.
Φράγκικος εἶνε ὁ χορός, φράγκικα τὰ τραγούδια,
Μὲ φράγκικα ὀνόματα βαπτίζουν τὰ λουλούδια.
Ἂν ἔχῃς πάθος 'στὴ καρδιὰ ποῦ καίει 'σὰν καμίνι,
Πρέπει τὴ γλῶσσα νὰ μιλᾷς τοῦ Βέρδη καὶ Μπελλίνη.
Τὸν **Τροβατόρε** *σὰν ἀκοῦς νὰ κάμνῃς πῶς πεθαίνῃς,*
Καὶ μὲ τὸ στόμα ἀνοιχτὸ σὰ χάχας ν' ἀπομένῃς.
Ἕως τὸ τέλος νὰ ῥουφᾷς τῆς **Ντίβας** *τὸ κομμάτι,*
Ἄλλως σὲ λένε βάναυσον κι' ἀπαίδευτον χωριάτη.
Ἄχ! **μάστρο-Βέρδη**, *πουθενὰ ἂν τύχῃ νὰ σὲ εὕρω,*
Τί ἔχεις ἀπ' τὰ χέρια μου νὰ πάθῃς δὲν τὸ ξεύρω.
Τόσαις φοραῖς μ' ἀνάγκασες νὰ σὲ χειροκροτήσω,
Ποῦ μ' ἔκαμες κινέζικο τραγοῦδι νὰ ποθήσω,
Καὶ Σεῖς, ὦ ἑπτανήσιοι, μεγάλοι **καντατόροι,**
Ντὲλ κοντρα πούντο κλάσικο *θερμοὶ* **ἀμμιρατόροι,**
'Εν τῇ λατρείᾳ τῶν Μουσῶν κἂν φέρετε τὰ πρῶτα,
'Ελληνικὴν δὲν ἔχετε 'στὸν λάρυγγά σας νότα...
Ἄχ! πέτε μου ποῦ τραγῳδοῦν τῆς κλερφτουργιᾶς τραγούδια,
Ποῦ ἡ κοπέλλαις ἀγαποῦν τοῦ κάμπου τὰ λουλούδια.
Ποῦ τὸ συρτὸ χορεύουνε μὲ κεντητὸ μαντύλι,
Ποῦ ἔχουν χρῶμα κερασιοῦ τῶν γυναικῶν τὰ χείλη.
Ποῦ ἀντηχεῖ τοῦ ἔρωτος ἀγροτικὴ φλογέρα,
Καὶ τὰ ἀηδόνια κελαδοῦν σ' ἐλεύθερον ἀέρα,
Ποῦ χύνουν ἴσκιο δροσερὸ ἀθάνατα πλατάνια,
Κι' ἀστράφτουν 'στῶν παλληκαριῶν τὴ μέση γιαταγάνια.
'Εκεῖ νὰ τρέξω μιὰ στιγμὴ νὰ εὐφραν θῶ, νὰ ζήσω,
Μὲ τοῦ βουνοῦ τ' ἀρώματα μοράχα νά μεθύσω.
'Εκεῖ νὰ βάλω νὰ μοῦ ποῦν τοῦ Διάκου τὸ τραγοῦδι,
Ν' ἀνοίξῃ ἡ καρδοῦλά μου 'σὰ μερσινιᾶς λουλοῦδι.

'Εν 'Αδριανουπόλει τῇ 3)15 Φεβρουαρίου 1885.

GUSTAVE LAFFON.

Τῷ μουσοτραφεῖ φιλέλληνι

κ. ΓΟΥΣΤΑΥΩ ΛΑΦΦΩΝ

Γενικῷ Προξένῳ τῆς Γαλλίας ἐν 'Αδριανουπόλει.

Σῶπα περίφαν η ψυχὴ μ' ἀητοῦ φτερὰ καὶ πέννα
μὴ θλίβεσαι τόσο πικρά,, καὶ μὴ παραπονιέσαι
ἂν τὰ παιδιὰ τῆς 'Ρούμελης, καὶ τοῦ Μωριὰ ἡ γέννα
φόρεσαν ῥοῦχα φράγκικα.... ὦ μὴ τὸ συλλογιέσαι....
Γύρνα τὸ μάτι μιὰ στιγμὴ 'ς τὰ περασμένα χρόνια,
νὰ ἰδῇς καὶ τὸν Θεμιστοκλῆ, νὰ ἰδῇς τὸν Δεκιόδα.
ποῦ ἂν τσαπράζια δὲν φοροῦν, καὶ δὲν κρατοῦν μιλιόνια
γνωρίζουν ὅμως νὰ κρατοῦν 'Ελεύθερη Πατρίδα.
Γύρισε τώρα κι' ἀπὸ 'δῶ νὰ 'δῇς τὴν 'Αλαμάνα.
τὰ Τρίκερη τὴν 'Ερισσὼ παρέκει τὸ 'Αρκάδι,
πῶς πολεμᾷ, σὰν λύκαινα ἀγριεμένη, μάνα,
στὸ Κοῦγγι καὶ 'ς τὴν Τσίμοβα καὶ μὲς τὸ Βασιλάδι.
Πές μου, τὶ ῥοῦχα φόραγαν αὐτὰ τὰ παλληκάρια,
τῆς Λαύρας οἱ σταυραητοί, ἡ φλόγες τοῦ Καψάλη,
ποῦ πέφταν μέσα στὴ φωτιὰ σὰν νἄτανε λιοτάρια,
σπυθὶ καὶ ξεθεμέλιωμα, φωτιὰ κι' ἀνεμοζάλη;...
Τοὺς εἶδες; δὲν φορούσανε τοῦ Κόδρου τὴν χλαμύδα,
μόν' ταλαγάνη ὁλόχρυσο, καὶ μαύρη φουστανέλλα·
μὰ ἕνα εἶχανε ἐχθρὸ καὶ μία τὴν Πατρίδα,
τὰ ῥοῦχα δὲν ἀλλάζουνε τοῦ Κόδρου, τὸν Τζαβέλλα.
Φράγκικα ῥοῦχα φόραγαν, στενὰ ψαλιδοκέρια
τῆς Κρήτης οἱ ἐθελονταί, καὶ Βέρδη τραγουδοῦσαν!
τοὺς κλαίει ἀκόμα τὸ Βαφὲ ποῦ πέφταν 'φὰν ξεφτέρια
καὶ τὸν αἰώνιο ἐχθρὸ τοῦ γένους πολεμοῦσαν.
«Κι' ἐμεῖς κι' ἐμεῖς φορούσαμε, ἀκούω ἀπ' τοὺς βράχους,
χίλιες φωναῖς παλληκαριῶν, ψιλὰ στὴ Μακρυνίτσα,
μὰ ἴδιες πῶς ἐσφάξαμε τοὺς χριστιανομάχους
μὲς τὴν Ξεριά, στὸν Πλάταυο στὴν ἔρημη Καρδίτσα!»
«Γάλλε, ἀδέρφι τοῦ Οὐγκώ, καμάρι τῶν 'Ελλήνων,
ποτέ, τὰ ἑλληνόπουλα, ποτέ, δὲν λησμονοῦνε
τὴν Πίστη, τὴν Πατρίδα τους τὸν **Γέρω Βελεστῖνον**
κι' ἀδιάφορον ἂν ῥάγκικα φορέματα φοροῦνε.
τὰ ῥοῦχα δὲν ἀλλάζουνε τὸν ἄνθρωπο, τὰ χρόνια,
τὰ ῥοῦχα φέρνει ἡ ἐποχή, κι' ἡ ἄνοιξη τ' ἀηδόνια»,
Θέλεις ν' ἀκούσῃς τοῦ βοσκοῦ τὴ λιγερὴ φλογέρα,
τῆς βοσκοπούλας τὴ λαλιά, τ' ἀφρόπλαστο γιορτάρι;
παράτα τὴν 'Ανατολή, καὶ ἔλα ἐδωπέρα,
νὰ πᾶμε στὴν 'Αράχωβα, στὴ Λιάκουρα, στὴ Μάνη.
Τότε θὰ εἰπῇς «μὰ τὸ Θεό, ποτὲ δὲν θ' ἀποθάνῃ
ἡ πίστη κι' ἡ παλληκαριὰ στὴν φίλη μου 'Ελλάδα».
—Ὅσο ἂν ξεπέσῃ ὁ Χριστὸς γιὰ δέκα ἅγιους κάνει,
καὶ μέλι γίνεται γλυκὸ τοῦ χάρου ἡ φαρμακάδα.

'Εν Πειραιεῖ 5 Μαρτίου 1885.

à Madame ***

TOUJOURS LE MÊME

C'est toujours difficile de flatter une femme
Et surtout quand' elle porte le doux titre de dame.
Mais qui peut réculer, autant faible qu' il soit,
Quand elle même le demande et l' impose parfois?

—

Ah! combien je voulais être un grand souverain
Pour poser ma couronne et mon sceptre entre vos mains,
Si ce don pouvait bien contenter votre chère âme
A' laquelle aus-itôt que je pense je m' enflamme.

—

Car elle brille à ravir dans vos yeux rayonnants
Et répand sur vos lèvres un sourire si charmant,
Une splendeur si divine sur votre bel front d' albâtre,
Qu' elle peut d' un misanthrope même le coeur dur faire [battre.

—

Je voulais.... mais n' étant qu' un poète, un pauvre être,
Je ne peux pas disposer ni couronne ni sceptre;
Excepté mes vers secs, je n' ai rien à offrir
A' ce rêve ravissant d' amour fol qui m' inspire.

—

Mais ces vers temoignent que je sais adorer;
Car le coeur de poète bat toujours pour aimer
Tout ce que Dieu a créé plus splendide, plus radieux,
Et, en vous adorant, je n' adore que mon Dieu.

IDOMÉNÉE STRATIGOPOULOS.